a) Elemente latine.

1. Alerginà (scris: alercinà) ⊣-.

Dacă în singurul exemplu pe care-l ştim: *Alercină ca un într'aripat în Damasc* (Dosofteiu, *Vieţile Sfinţilor*, 196), avem de a face cu confuzia grafică între ц şi ц, care e foarte obicinuită, nu trebue să stăm de loc la îndoială, pentruca să considerăm pe *alercinà*, care însemnează, evident, „a alergà“ (cf. şi *Dicţ. Acad.* I, 109) şi ar trebuì cetit *alerginà*, ca un derivat cu sufixul -i n a r e (cf. *Dacoromania*, III, 509—514) al lui *a l l a r g a r e care ne-a dat pe *alergà*.

2. Buciu, -e.

In lucrarea dlui T. Papahagi, *Graiul şi folklorul Maramurèşului*, p. 215, ni se dă adjectivul *buciu, -e*: *oaie bucie, oaie vărgată în galben în jurul şi dedesuptul ochilor* (Vişeul-de-jos). In *Dicţ. Acad.*, I, 668, mai găsim: *„(Cal) puţin galben la bot* (H. XIV 186), *când părul e cenuşiu înspre cap şi galben pe şale* (Damé, T., 48, cf. H. IV 269, V 16, XIV 103). *Un cal de 10—15 ani, murg-închis, cam buciu, coama în stânga.* Mon. of., 5963“.

Deoarece coloarea sau ceeace dă caracterul de *buciu* se găseşte „la bot“ şi „în jurul şi de desuptul ochilor“, deci pe „faţă“ sau „obraz“, cred că avem de a face cu un lat. vulg. b u c c i v u s, -a, -u m < b u c c a „faţă, obraz“. Cf. şi derivatele *bucăliu, -ie*, apoi *bucălat, -ă, bucălav, -ă, bucălaiu, -e, bucălău* „plin, durduliu, grăsuliu la faţă“ în *Dicţ. Acad.*, I 664.

3. Codălat, bucălat.

Adjectivul *codălat,-ă* se întâlneşte cu sensurile: 1º. „Codat, cu coadă“: *Codălată* = nume de vită (H. V 389, Poiana în Dolj); *oaie codălată* (H. V 430, Seaca-de-câmp în Dolj). *Lat şi codălat, saltă pe roşia şi bagă pe neteda* = „Cărpătorul, pânea şi

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

ţăstul (cuptoriul)" (Pascu, *Cimilituri*, 72). 2º. „In formă de coadă, lungăreţ": *codălate* = „(pere) *lunguiate*" (Vârcol, *Graiul din Vâlcea*). Are şi formele: *codolat, -ă* (Polizu): *oi codolate (Uricariul*, X, 401); *coadălat, -ă* (Alexi, Barcianu); *Am două raţe cudulaţe cine-a ghicì, şepte maţe s'or zgârcì* = „Cimpoiul" (Goroveiu, *Cimilituri*, 73 şi Pascu, *Cimilituri*, 21).

Pascu, *Cimilituri*, 72 derivă pe *codălat* din *coadă-lat*, iar forma *codulaţ* o explică cu schimbarea lui *t* în *ţ* „supt influenţa lui raţe" (p. 21). Şi Candrea-Densusianu. *Dicţ. et.*, I, No. 374, p. 58, îl dă între compusele lui *coadă*. Cuvintele pe care le determină *codălat* în texte însă ne arată că această explicare nu poate fi cea bună: cuvântul nu înseamnă „cu coadă lată", ci „cu coadă", „cu coadă lungă", „codat". Cred deci că în partea a doua a acestui cuvânt avem de a face mai curând cu un sufix decât cu adjectivul *lat*. Ar puteà fi vorba de un tip **caudĕllātus, -a, -um* sau **caudĭllatus, -a, -um* (cf. apul. *kudellę* „Nacken", „Genick", calabr. *kudiḍḍa* „Rückgrat: vegl. *kodial* „Mastdarm". span. *codilla* „Steiß", abruzz. *kudakkyę* „Steiss" log. *koale* „Überbleibsel", ap. Meyer-Lübke, *REW.* No. 1774). *Ĕ* n'a aficiat pe *d* precedent, fiind neaccentrat.

Felul cum se prezintă acest cuvânt ne reaminteşte pe *bucălat*, despre care *Dicţ. Acad.*, I 664 spune că „nu poate fi explicat ca o compoziţie din *bucă* şi *lat* din cauza greutăţilor morfologice şi semantice — înţelesul cuvântului nu e „cu bucile l a t e" — ci, precum arată şi variantele[1], el a fost despărţit în aceste elemente prin etimologia populară".

Totuşi trimiterea pe care o face *Dicţ. Acad*, la ung. *bakló, boglyó* „bucile care atârnă subt fălcile porcilor graşi" (Szinnyei, *MTsz.*), nu mi se pare întemeiată. Mai aproape de adevăr este derivarea *buc-ăl-at* dată de Meyer-Lübke, *Rom. Gramm.*, II § 476, p. 517.

Dar Meyer-Lübke stabileşte numai că *-at* este identic cu lat., *-atus*. Rămâne însă de cercetat ce este şi cum s'a născut *-ăl-*. Este *bucălat* un derivat al unui presupus **bucală* + *-at*, ori este el reflexul latinului b u c c ĕ l a t u s, -a, -u m (cf. lat. b u c c ĕ l a t u m, -i „Zwieback, Soldatenzwieback, Komisszwieback") în care ĕ aton

[1] *Bucăliu, bucălaiu, bucălav, bucălău.*

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

n'ar fi aficiat pe *c* precedent (cf. *vălcăluie* = **vălceluie* = *vălcea, vălcică*, Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*, 77; Pascu, *Sufixe*, 135)?[1].

4. Grăcină.

Ion Boceanu, *Cuvinte din județul Mehedinți*, *AAR.*, s. II, t. XXXV lit., p. 93, ne dă cuvântul **grăcină** (**a** ⌣) vb. „a răbdà, a suferi de foame": *Toată ziua grăcinai de foame.* Sensul nu este redat tocmai exact. El pare a fi acel de „a-i fi greață" din pricina foamei, fie că este vorba de greață „greutate" ori „desgust, silă, scârbă" (cf. și *îmi cade greu, mi-i greu la stomah, grețos, îngrețoșà*). Derivarea ar trebui să o facem din *ĭngrevĭcinare (cf. *îngrecà* „a îngreunà, a întăroșeà, a face în altă stare"; ar. *angricari* „a fi greu, a stărui, a atârnà, a se răzimà"; megl. *(a)ngricari* „a apăsà" < *ĭngrevĭcare).

5. Mărăsân (meresân).

Dl. V. Motogna mi-a comunicat, încă în vremea când eram profesor la liceul din Năsăud, că în Ambriciu (jud. Someș) se aude cuvântul *mărăsân*, mai ales în legătura *mărăsân rău*, cu înțelesul de „semn rău". Mai târziu am găsit cuvântul atestat și la Viciu, *Glosar*, 59, dar tipărit greșit: „*mărășin*, semn rău, coabă rea, d. e. întimpinarea cu vasul gol, Suciul sup., Soln.-Dob", precum și la I. P. Reteganul, *Povești din popor*, 70: *Esta-i mărăsân rău, își gândì el* (sc. *Vântul*). In forma *meresân* „prevestire rea" îl atestă acum și dl T. Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, p. 225, păstrându-se în credință: „Când cântă găina cocoșește atunci e d'e meresân, e sămn rău".

Față cu malum signum la care s'au gândit alții, dar care ar fi trebuit să dea **mărusemn* (accentul fiind pe signum), am propus de la început și propun și acum ca etymon al acestui cuvânt pe male- sanus, -a, -um, care a trebuit să însemneze nu numai 1⁰. „nesănătos", 2⁰. „necorect", 3⁰. „nebun", ci și 4⁰. „rău", „păgubitor"; cum arată și fr. *malsain* 1⁰. „nesănătos", 2⁰. „păgubitor"; cf. și it. *malsano* „bolnăvicios, nesănătos".

[1] Pentru păstrarea nealterată a lui *c* și *g* înainte de *e* aton în *mesteacăn* (mastĭchĭnus), *cearcăn* (circinus), *floacăn* (*floccĭnus), *tragăn* (*tragĭno), *leagăn*, *treacăt*, *strigăt* etc. cf. Pușcariu, *Dacoromania* III, 396—7.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

Amândouă formele româneşti actuale sânt rezultate prin asimilaţie (într'un caz progresivă, în cellalt regresivă) din forma mai veche **măresân*, în care *e* a trebuit să se păstreze netrecut în *a* cât timp s'a simţit caracterul de adverb al lui *măre*.

6. Mărinà, (a se ∼) mărinì (a se ∼), mărin.

Un verb cu înfăţişare fără îndoială latină, asupra căruia nu ştiu să se fi insistat până acum, este *mărinà*, *-are* (*a se ∼*) = „a se bolnăvi de stomah, mai ales aceia, carii lucrează în ziua de Mărina, 17 Iuliu" (Marian, *Descântece*, 256), de-aici *mărinat*, *-ă*, adj. = „tare înfocat, tare amărît" (Marian, ibid.); cu schimb de conjugare: *mărinì* (*a se ∼*) = „a căpătà un fel de boală de pântece, dacă lucri în ziua de Mărina": *Mărina 17 Iulie, o serbează ca să nu fie mărinìţi, adică să nu capete o boală răutăcioasă de pântece.* (Marian, *Serbătorile la Români*, I, 113). *O fimeie o ţesut în ziua de Mărina că se apropià Iarmarocul Sfântului Ilie. Şi s'o înflat care de nu se mai află. S'o mărinit* (*Conv. lit.*, XLIV[1] 657).

Alături de acest verb avem substantivul *mărin* „o boală la cai, o umflătură la pântece" (*Şez.* III 139/12), „boala la vaci când pulpa vacii, în urma inflamaţiunii, se umflă, mai pe urmă umflătura se coace, iar din pulpă curge sânge" (Ţiplea, *Poezii pop. din Maramureş*, glosar şi p. 514), „bubă la coastă" (T. Papahagi, *Graiul şi folklorul Maramureşului*, glosar şi p. 127).

Aducerea în legătură a acestor cuvinte cu numele Mărinei este evident o etimologie populară.

Ca şi *mărăsân* < m a l e - s a n u s, - a, - u m şi arom. *mărităscu* < * m a l i t i a r e < m a l i t i a (Th. Capidan, *Dacoromania*, III, 627—8; cf. şi alb. *mal* „Sehnsucht, Heimweh" < lat. m a l u m, *male koń*, *malkoń* „verfluche, tue in den Kirchenbann" < lat. m a l e d i c e r e, *mal'tsohen* < * m a l i t i a r e < m a l i ţ i a, G. Meyer, *EWA*, 256), şi în *mărinà*, *mărinì* şi *mărin* trebue să avem de a face cu radicalul latin m a l u s, - a, - u m, fie că este vorba de m a l i g n u s, - a, - u m „bösartig" şi m a l i g n o, - a r e „boshaft bei etwas verfahren" (despre veninuri), ori de * m a l i n a r e, derivat din * m a l a r e (< m a l u s, - a, - u m s. m a l u m, - i) cu sufixul - i n a r e.

In cazul că etymonul este m a l i g n u s şi m a l i g n a r e, trebue să pornim de la verb, şi anume de la formele accentuate

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

pe dezinenţele personale, în care *g* din *gn* protonic a putut să dispară (cf. cunoscutul *sănică, sânică, sinecă, sânecă, sinică* < *s i g n i c a r e[1] alături de *simnică*[2] < *sîmnic* etc. < *s i g n i c o etc., şi de *semn* < s i g n u m).

In cazul al doilea trebue să presupunem că după dispariţia lui m ā l o r, m ā l u i, m a l l e (în loc de m a v o l o s. m a g i s v o l o) „lieber wollen", ne mai existând omonimia, s'a putut formă din m a l u s, - a, - u m̄ s. din m a l u m, - i derivatul *m a l o, - a r e (cf. *îmbună, răzbună* < *bun*), în activ cu sensul de „a face, a pricinui rău", în pasiv de „a se înrăutăţi, a se face rău" (din punct de vedere fizic, intelectual şi moral), „a se urâţi" (în privinţa înfăţişării), „a slăbi", „a se îmbolnăvi" (din punct de vedere fizic", „a fi atins de o suferinţă, a avea o durere fizică şi psihică", „a se amărî din punct de vedere psihic"[3]. Existenţa acestui *m a l a r e pare a o atestà ar. *mărat* „biet,

---

[1] Perfectul acestuia a fost interpretat cu „semnicatu-s'au, semnificatu-s'au, însemnatu-s'au cu semnul sfintei cruci" mai întâiu de Melhisedec în *Rev. p. ist., arch. şi fil.* pe 1884, p. 383; cf. şi G. D. Teodorescu, *Poezii populare române*, Bucureşti, 1885, p. 385, n. 1, şi S. Puşcariu, mai pe urmă în *Locul limbii române între limbile romanice*, Bucureşti, 1920, p. 37: „se pare că în cazuri excepţionale ne-au venit şi nouă, mai târziu, câte un termen bisericesc din vest. Acesta ar fi cazul cuvântului *sinecà* „a-şi face cruce" care presupune un *s i g n i c a r e cu evoluţiunea caracteristică a Romanilor din vest a grupei *gn*".

[Reflexele grupului latin *gn* şi *mn* în româneşte, înainte şi după accent, le vom şti numai când vom cunoaşte un număr mai mare de cuvinte care cuprind aceste grupuri consonantice. Afară de cele arătate în DR. I, 424—425, ar mai fi de adăogat arom. *caş tunăreţ* „brânză preparată t o a m n a din lapte de capră", citat de Capidan în acest volum, care presupune un *caseus *autumnaricius* (sau un derivat în *-eţ* din *autumnalis*), cu *mn* > *n* înainte de accent. Legătura etimologică cu „toamnă" a fost cauza că se zice şi *tumnăreţ*, formă de asemenea atestată de Capidan. Pentru *mărin* e a se compară şi termenul medical întrebuinţat de Molnar (cf. acest volum p. 391) *voia mărinii* „hinfallende Krankheit" (cf. *nevoie* = epilepsie), apropiat prin etimologie populară de numele *Mărina*. S. P.]

[2] Atestat într'un descântec publicat în Dr. Ch. Laugier. *Contribuţiuni la etnografia medicală a Olteniei*, Craiova, 1925, p. 133.

După cunoaşterea acestei forme nu ne mai putem gândì la *s e r i c a r e (Giuglea) ori vsl. *sъničati* „pronum esse", nsl. *nikati* „sich niederbeugen" (Bogrea), v. *Dacoromania* I, 473—4.

[3] Cf. sensurile respective ale lui m a l u s, -a, -u m şi m a l u m, -i, ap. Georges, *Lat.-Deutsch. Wb.*, s. v.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

sărman"; cf. şi it. *malato*, pe care Pianigiani, *Voc. et. della lingua italiana*, v. II, p. 796 îl consideră de un participiu al lui *malare*. Derivarea din bg. *marĭa* refl. „se souçier de, s'inquieter de" propusă de Pascu (*Ist. lit. şi limbii rom.* sec. XVI, Buc. 1921, p. 77; *Dictionnaire ét macédoroumain*, II, Iaşi, 1925, No. 271, p. 198) nu este de loc probabilă. M a l e - h a b i t u s, pe care-l propune Puşcariu, *Conv. lit.*, XXXIX, 297 (cf. şi *EtWb.* No. 1024), nu este nici el deplin mulţumitor (cf. Candrea, *Psalt. Sch.*, v. I, p. CCXXX—CCXXXI) şi a putut să dea independent sau să se încrucişeze cu m a l a t u s, - a, - u m pentruca să dea o seamă de forme romanice (cf. fr. *malade*, log. *malaidu*, prov. *malaute*, catal. *malalt*, ap. W. Meyer-Lübke, *REW*, No. 5264, p. 381).

Fie că verbul *a se mărinà* derivă din m a l i g n a r e ori din *m a l i n a r e, substantivul m ă r i n este postverbal [1].

Secuiescul *marin* „bubă rea, uimă absces" (Szinnyei, *MTsz.*, I, 1404) cste împrumutat din româneşte.

Meglenitul *măros* (*mar*) „amar" însă este derivat din *amar* < lat. a m a r u s (Th. Capidan, *Meglenoromânii*, I, Bucureşti 1895, p. 194), iar *mărari* „amărîre" < a m a r a r e (Candrea-Densusianu, *Dicţ. et.*, I, No. 55, p. 9; Capidan, o. c., I, p. 98; Giuglea, *Dacoromania*, II, 391 crede că forma megl. *mărare* nu conţine un *a* primitiv, ci un $\varrho > a$, prin influenţa verbelor de conjugarea I, deci că ea corespunde formei daco-române *amărăsc*, *amărî* < *a m a r r i r e, iar acesta din germ. *marrjan* + lat. a m a r u s, a m a r a r e).

Nu este sigură identitatea daco-românului *mărinat* şi *mărinez* cu arom. *mărinat* „triste, désolé" şi *mărinedzŭ*, vl. I „faner, flétrir; affliger, attrister". Capidan s'a gândit un timp la aceasta, dar faptul că formele megleno-române nu se găsesc în literatura populară, ci numai la scriitori, precum şi înţelesul arătat mai sus, ne trimit, cum crede P. Papahagi, la gr. mod. μαραίνω care înseamnă tocmai „faner, flétrir; sécher; faire languir (dépérir), consumer". Forma grecească, având aorist I asigmatic (ἐμάρανα), ar fi putut da naştere nu numai formei analogice cu

[1] Într'un descântec îl şi găsim alături de postverbalul *tragân*, născut şi el dintr'un verb derivat cu suf. -i n a r e: *Hăĭ mărin'e, Hăĭ tragân'e,* ap. T. Papahagi, *Graiul şi folklorul Maramureşului*, p. 127.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

s (**mărinisescu*) pe care am aştepta-o, ci şi formei normale *mărinedzŭ* [1].

7. Presân, -ă.

Acelaşi *sân*, pe care l-am întâlnit în *mărăsân*, *meresân* „semn rău", „prevestire rea" < m a l e s a n u s, -a, -u m, trebue să fie şi în *presâna* < p e r s ā n a, femininul lui p e r s ā n u s „völlig gesund" (pentru p e r > *pre* în legătură cu un adjectiv cf. *prelung*, *-ă* < p e r l o n g u s, -a, u m).

Intr'adevăr „dzâna presâna", despre care este vorba într'un descântec *D'entru ĭele*, publicat de T. Papahagi, *Graiul şi Folklorul Maramureşului*, Bucureşti, 1925, p. 132/30 şi 71, 133/15 şi 72, este o zână care *ia* şi *dă* „sănătatea".

O ia:

„M'am luat de la casa mea,
De la masa mea,
S ă n ă t o s
Şi voĭos.
Când am fost în mn'edz d'e mn'ĭedz
d'e cal'e
M'am tâlńit cu marel'e,
Cu tarel'e,
Cu dzâna,
Cu presâna
Cu Magdal'ina
Cu Irod împărat,
Cu Irodeasa
Impărăteasa,
Şi cu n'epoat'el'e sal'e,
Cu vântoasăl'e,
Cu frumoasăl'e,
Cu tătă gloata sa.
In faţă mńi s'o uĭlat,
D'e păr sus m'o· râd'icat,
D'e ok'i m'o urgit,
D'e urek'ĭ m'o asurdzît etc.

O dă:

Ş'o audzît dzâna,
Presâna,
Ş'o strâgat:
— „Doamna noastă
Scumpa noastă,
Cu bučin nu ńe bučina,
Cu trâmgita nu ńe trâmbgita,
Că tăt'e le-om duče frumos,
Carel'e uńe fost".
— „Tu dzînă,
Presână,
D'e nu'ĭ iţ duče put'erea la put'ere,
S ă n ă t a t'ea la s ă n ă t a t'e,
Čĭontu la čĭont,

---

[1] *Când n'amărîm ş'nă mărinăm*
Nu-ĭ ghine ĭar s'nă dipîrtăm
Di-Aţel ţe oamińĭ v'iţ nă-adră
(Zicu A. Araia, Toamna'n Pind, ap. T. Papahagi, *Antologie aromânească*, p. 165/19; cf. şi p. 458).

Vărnă două dzîle eram chirdut tu minduirli aţeale ma urîte; nu mîcam, nu durńĭam: — mut ca cheatra, mărinat ca chiparişlu di pi murminte.
(Nuşi Tulliu, *Ună noapte cu furli*, ap. T. Papahagi, o. c., p. 313/13; cf. şi p. 458).

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

Mădua lă măduă?
Şi d'e nu-ĭ iţ alea' tăt'e ğĭunğĭuriţăl'e
D'in tăt'e înk'ieturil'e,
Să-ĭ duceţ sănătatea la sănătat'e
Cĭontu la cĭont,
Mădua la măduă;
Că d'e nu,
Sus în naltu čerĭuluĭ râd'ica-v'oĭ,
Ploaĭa ploua-v'a,
Vântu sufla-v'a".
— „Doamna noastă,
Scumpa noastă,
Lasă ńe ğĭos pă pământ,
Că l'e-om duče tăt'e rând,
L'e-om duče tăt'e frumos,
Carel'e pă uńe-o fost;
Ş'a rămâneà sănătos,
Maĭ sănătos d'ecât o fost.
Ĭ-om duče put'erea la put'ere
Şi sănătatea la sănătate...

Imprejurarea că *presâna* este întrebuinţat alături de „tarele", „marele", de „frumoasele", fetele, finele, nepoatele zânei, ne arată că acest cuvânt într'adevăr înseamnă „preasănătoasa", fiind unul dintre atributele *Ielelor* (numite şi: *Nemilostiva, Dânse, Iude, Fetele lui Iuda, Drăgaice, Samovile, Vâlve, Nagode, Irodiţe, Vânturiţe Vântoase, Fetele Vântoaselor, Stăpânele vântului, Irodiece, Rusalii* etc.). Se ştie doar că acestora, „pentru ca puterea lor să nu fie covârşitoare, poporul le dă numiri de laudă sau de desmierdare, spre a le înduplecà la bine, cum sânt acestea: *Milostive, Zâne milostive, Măèstre, Zâne măèstre, Doamne, Domniţe, Bune, Puternice, Fete frumoase, Frumoase, Frumuşèle, Fetele câmpului, Fetele codrului, Fetele lui Şandru, Viteze, Harnice, Sfinte, Sfinte mari, Şoimane* sau *Şoimance.*

Macedo-Românii le numesc *Albe, Dzâne, Muşate*"[1].

Când este vorba de luarea şi darea „sănătăţii" n'avem de ce să ne îndoim deci de posibilitatea încercării de a îmbună „dzâna" numind-o „presâna" sau „preasănătoasa"[2].

8. Păreasă.

In *Graiul şi folklorul Maramureşului* de T. Papahagi, p. 161, se poate ceti: „In tătă sâmbăta de Postu-mare femeile bătrâne

[1] T. Pamfile, *Mitologie românească, I. Duşmani şi pricteni ai omului.* Bucureşti, 1916, p. 261.

[2] P.-sl. *prěsьnъ* „frisch, ungesäuert" (n.-sl. *prěsen* „crudus", bg. *prěsen* „ungesäuertes Brot", cr. *prisan, presan*, etc.), de care s'ar puteà face oarecare apropiere formală, într'adevăr nu corespunde nici ca sens, nici ca formă: ar trebuì să dea *prea'săn* s. *pre'săn* (cf. istro-rom. *presăn* „crud", ap. Popovici, *Dialectele rom.* IX[2], p. 140), nu *presâ'n*. Tot aşà nu poate fi nici forma originală a lui *păreasă*[*nă*], cf. ar. *Preasină, Păreasine*, ap. P. Papahagi, *Basme aromâne*, pp. 233/29—36, 354 şi 676 (Pentru *pre'sen* „Brustriemen des Sattels" cf. srb *prsina*, čeh. *prsiny*, n.-slov. *prsnik* < p.-sl. *prŭsi* „Brust", Tiktin, *DRG.*, p. 1246).

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

şi văduite duc la beserecă prescuri̯ de grîu̯ păntru službă. Apoi̯ ačeste femei̯ să k'e̯amă *păre̯ase*" [1]. *Păre̯se*, plur. lui *păreasă*, este cu siguranţă extras din *păresemi* < q u a d r a g ē s i m a, „postul de 6 săptămâni al Paştilor, începând cu Dumineca lăsatului de brânză şi sfârşind cu Sâmbăta lui Lazăr, care, împreună cu săptămâna patimilor alcătueşte Postul mare" (cf. şi formele alterate *miază-păresi*, *Let.* I, 233, *miază-părese*, *Let.*, I, 469, *miezul-păresii*, Marian, *Sărb.*, II, 21, *miezi-păresi*, Creangă, *Scr.*, II, 27; Iorga, *Doc. Call.*, 23; Voronca, *Dat. cred.*, 348; *miezii-păreţi* şi *miezul-păreţilor*, Marian, *Sărb.*, II, 211, ale lui *miază-păresimi*, + *miază-păresime*, *Let.*, I 233, *miezul-păresimilor*, Mangiucă, *Cal.*, 1882, Martie 3, ap. Candrea-Densusianu, *Dicţ. et.*, I 201).

b) Elemente slave.

1. Broancă.

Cuvântul *broancă* se întâlneşte mai întâiu la Anon. Car. 331, fără a i se preciză înţelesul. Il întâlnim apoi de câteva ori în *Psaltirea* de la 1697 a lui Ioan Viski; astfel:

ps. XXXIII, 1: *Pre jel alduiczil. En laute sleviczil. Fie fericat. N bronke ku kordz multe. En czimbalm frumose. Fie ennelczat.*

ps. LXXXII, 2: *Si szirurile lui en tempene Broncsele betend.*

ps. CVIII, 1: *Gataj inima me Domne Szecz kent o szlava me czie. Ni bronka me si laute me Destaptete pre kentecze.*

Viciu în *Glosarul* său îl dă cu sensul de „gurdună" tot din Banat (Crivobara, Lipova). Din aceeaşi regiune (Oraviţa) vine şi comunicarea lui Coca, după care *broancă* este identic cu „scroafă", termenul familiar al cotrabasului (*Dicţ. Acad.* I, 652).

De etimologia lui *broancă* s'a ocupat G. Giuglea în *Dacoromania* III, 591 şi 593, derivându-l din lat. *b r o m i c a (< *b r o m i c u s, -a, -u m „bâzâitor, cu sunet adânc") > **broam(à)că* > **broamcă* şi apoi *broancă*, cu *-mc-* > *-nc-* (cf. *mancă* < rus., pol. *mamka* „doică").

Pentru a dovedi putinţa existenţei acestei forme latine vulgare neatestate se referă la gr. βρόμος „Geräusch" şi „vom Flöten- und Paukenschall"; βρέμω, între altele „schallen", apoi *fremo*, vgs. *brëman* „brummen" etc.

[1] In Glosar, p. 228 se trimite la „explicaţia din text".

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

Cred însă că Giuglea a mers prea departe presupunând ca etymon al lui *broancă* un element latin vulgar de origine grecească. Românescul *broancă* nu se poate despărţi de slavul *brǫkъ* (cf. ceh. *brouk* „Käfer“, os., ns. *bruk* „Maikäfer“), formă născută prin apoʳonie din radicalul *brękčǫ, brękati, brękati* „summen“, din care limbile slavice au foarte numeroase derivate, unele privind deosebite instrumente muzicale (Berneker, *SEW.*, 84 şi 88); cf. şi radicalul *brъmǫ, brъměti* > bg. *brъmčъ* „summe, brumme“, *brъmkam*, idem (Berneker, o. c. 94); *brьnkalo* = *varganъ* „gîmbarde, bombarde“ (Gerovŭ).

Pentru desvoltarea sensului cf. *bâzoiu* = 1⁰. „viespe“; 2⁰. „Partea aceea a unui cimpoiu care produce basul sau bâzâiala caracteristică a acestui instrument“ (*Dicţ. Acad.* I, 533).

2. **Troahnă** (*trŭahnă, trahnă, rahnă, troagnă, troacnă, troană*).

Troahnă s. f. = „Un fel de influenţă, durere de cap, ameţeală, o boală cu caracter uşor“ (com. Tofan din Bilca, în Bucovina). *Troahnă, rahnă* = „răceală, influenţă“ (Leon, *Ist. nat.*). Boală mai mult cu înţeles epidemic (*Şez.* IX, 147). Boală epʲdemică adusă de spirite rele (*Şez.* V, 38). Boală (*HEM*). Boală de om (*H.* 353, com. Tataru, jud. Brăila). Boală de vite (*H.* V, 19, com. Băileşti, jud. Dolj). *Trohnĕ* = catharrus (*Anon. Car.*). *Troacnă* = „Der Kathar, Snupfen, die Strauchen“ (*Lex. Bud.*). Acelaşi înţeles i-l dau şi celelalte Dicţ., care mai adaug formele *troacnă* şi *troană*. Forma *troagnă* o cunosc din com. Zagra, jud. Bistriţa-Năsăud. Pentru *botroahnă* cf. *Şez.* V, 38. — *Troahnă e cunocută prin durere de cap, căldură şi frig în corp, prin durere de membre, stomac şi slăbiciune generală în tot corpul* (Grigoriu—Rigo, *Med.* I, 85). — *Neunirea în politie troahna cea mai lipicioasă easte* (Cantemir, *Ist. ierogl* 109). *Ca cum ar fi fost o troahnă lipicioasă întrat într'însele* (id. *Hron.* 418). *Acum şi troahnă de boală îi întrasă în oameni* (id., ib. 431). *Pojarul... să iveşte cu semne de troahnă* (Piscupescu, *Oglinda sănătăţii*, 255). *Să mai fi avut şi o troahnă lungă, zeu luam câmpii* (*Contemporanul* VI¹, 408). *Ie o troahnă. La copii trece iute, dacă nu mor (Contemporanul*, VII², 107). *De va fi nor, fără vânt, va fi bolişte (boală, troahnă) şi moarte chiar* (Ion Creangă, III, 44). *Baia copilului s'o verşi la loc curat, că dacă o varsă pe unde nu e curat, se umple copilul de troană. Când e băiatu de troană, de e înfundat în nas,*

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

nu poate s'apuce nici ţâţa să sugă, de tot mocoşeşte aşa, atunci baia o varsă în drum, în răspântie, ori în roată carului (Pitiş, *Obiceiuri pop. la Rom. din Scheiu* în *Conv. lit.* XXXVI, 551).

Derivate: *întrognà, a se* ~, v. refl. I-a = „a se îmbolnăvi de catar", *întrognat* „cu catar" (Laurianu—Massimu); *trohnì* vb. intr. IV-a = „a bolì": *Ce face unchieşul? la trohneşte de eri, nu ştiu ce are* (com. Tofan, Bilca în Bucovina); *trohnì, a se* ~, vb. refl. IV-a = „a se stricà, a dospì, a căpătà miros de stătut (despre alimente)" com. I. Corbu, Zagra, jud. Bistriţa-Năsăud.

Cihac, II, 423, îl consideră de element slav, totuşi trimite, afară de cr. *troha* „défaut", la germ. austr. bav. *strauchen, strauche* „catarrhe". Această etimologie însă este greşită. *Troahnă* derivă din slav. *otravna, otrovna* „morbus contagiosus" (cf. şi nsl. *otroviti, otrovati* „mit einem Krankheitsstoff anstecken", *nemoť otravna* „morbus contagiosus", (deci din acelaşi radical cu *otravă* < p.-slav. *otrava* şi *otrăvì* < p.-slav. *otraviti*).

O fiind considerat de articol feminin, a putut cădeà ca şi din *strachină* (< **ostrachină* < gr.-biz. ὀστρακίνη s. ὀστρανίνα) etc. Fireşte aceasta în cazul că *o* se găseà în însuşi etymonul slav, al cărui radical este *trŭ* (cf. *truti, trovą, trują* „absumere").

Pentru trecerea lui *v* (ca şi a lui *d*) în *g, h, c*, cf. *râvnì, răvnì* (< slav. **rĭvĭniti*) > *răhnì, rămnì, râmnì*, (ap. Tiktin, *DRG.*, p. 1330—1); *pivniţă* (< p.-sl. *pivĭnica*) > *pigniţă, pimniţă* (ap. Tiktin, o. c., p. 1178—9), *rągnăt, răcnet* > *răhnet* (I.-A. Candrea, *Graiul din Ţara Oaşului*, p. 84); *Rednic, Rădnic* > *Regnic* > *Rehnic* şi *Răhnic* (I. Bârlea, *Insemnări din bisericile Maramureşului*, Bucureşti, 1909, pp. 14, 18, 24, 103—4, 106, 116, 172, 181, 206-7); *bufnì* > *buvnì, bumnì, bucnì, buhnì* (v. *Dicţ. Acad.* I, 675) etc.

Pentru desvoltarea sensului cf. cele ce am spus despre *ghiftul* < germ. *Gift*; *cemer, ciumur* < ung. *csömör* (< slav. *čemerz* < v. germ. *hemern*); *ciumurlul* < ung. *csömörleni* în *Dacoromania* I, 316—319 şi *Anuarul Institutului de Ist. Naţ.* din Cluj, I, 377, nota 3 şi 4.

3. Troinic.

Explicarea dată mai sus pentru *troahnă* ne ajută să-l lămurim şi pe *troĭnic, -ă*, adj. Anon. Car. nu-i dă înţelesul, deşi îl înregistrează în forma *trojnik, -ĕ*. Alexi îl traduce cu „bewusstlos".

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

In *Ion Creangă* III, 346 se interpretează cu „bolnăvicios“, iar în *Şez.* V, 164/31 cu „cuprins de boală, buimăcit, scârbit tare; dus [ca de lungoare], topit“. *Copiii ard, sânt troinici* (*Şez.* I, 255/4). *Şede troinic* = „doborît de boală la pat“ (*Şez.* IX, 147). Avem şi un derivat: *troinici* vb. IV-a, part. *troinicit, -ă* (*Şez.* V, 164/31).

Troinic trebue derivat dintr'un slav. *(o)trojnik* = *otrovnik, otravnik* „otrăvitor“ (cf. *trują* „absumere“ alături de *truti, otruti, trovą, otrovati*; mai ales însă rut. *trojity, potrojity* alături de *utrovyty*) Dacă *j* nu s'ar fi găsit în prototipul slav, el s'ar fi putut ivi prin anticipaţie din *ń* următor, cf. *oblainic* alături de *oblanic, oblavnic, obladnic, plainic* alături de *planic, platnic* etc.

c) Elemente ungureşti.

1. Alciu, aciu.

În *Dacoromania*, I, 349—352, luându-mă după unii editori ai Evangheliarului lui Coresi din 1560—61, în special după cetirea *al celui* (p. 52) a dlui P. V. Haneş, care ne spune că „e rău tradus“ în loc de „lemnar“ = slav. тєктоновь[1], am afirmat că aceste două cuvinte trebuie cetite împreună, căci e vorba de *aciu* < ung. *ácz*, în care Coresi, care nu ştiă ungureşte, a văzut articolul *al* şi genitivul pronumelui demonstrativ *cel, cea* (=„acel“, „acea“). Mai târziu[2] am rectificat această derivare, foarte scurt însă, în chipul următor: „alcelui (Mat. zač. 56) = „alciului“ < ung. *álcs, ácz* „teslar“, „dulgher“ „cioplitor“. Aveam însă şi atunci credinţa că cetirea dată de editori îi aparţine lui Coresi, care a despărţit cuvântul în două. În toamna anului 1924, comparând ediţia lui Timuş Piteşteanu cu originalul pentru a controlà şi alte citate utilizate în *Dacoromania*, III, 922—926, m'am convins însă că despărţirea nu-i aparţine lui Coresi, ci editorilor. Cuvântul trebue cetit deci *alcelui*, aşà cum a fost cetit mai întâiu de Săulescu în *Buciumul Român*, I, p. 9. Forma *alce* s'a născut prin metaplasmă din *alciu* (cf. mold. *primare* = „primariu“, *Sirete*= „Siret“ etc.), care-i corespunde vechiului unguresc *álcs* (scris: *alch, álch, alcz, álts*), întrebuinţat în această formă până la sfârşitul secolului XV (*âlcs* se mai aude astăzi numai în Gömör). *L*

[1] *Evangheliarul românesc din 1561 în comparaţie cu cel slavonesc*, publicat în *Convorbiri literare*, XLVII—1913, No. 10, p. 995.

[2] *Dacoromania*, III, 499, nota 1.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

„anorganic“ din ung. *álcs*, care derivă din turc. **agaččy*, s'a ivit ca şi în *boldog*, *oldani* etc[1]. Cu toate că în unele regiuni, prin meseriaşii veniţi din oraşele ungureşti, am primit ulterior şi forma *aciu* < ung. *ács*, derivatele ce le avem din acest cuvânt păstrează pe *l*, dovadă că sânt vechi. Aşa sânt: *alciuì* = „ciopli“[2], *hălcì* = „tăià“, *hălcuì*, *hălcit*, *halcă* = „aşchie, despicătură de lemn“, *hălcitor* = „unealtă de dulgherie, gealău“, *hălcer*, = idem. şi *hălcată* = „o bucată ruptă dintr'un animal“[3].

2. Aletiu.

Dl O. Şireagu îmi comunică cuvântul *alętiu* din Sălagiu cu sensul de „în apropierea, în preajma ~“: *Nu-l pot suferì în alętiul asei mele.* Cuvântul este atestat şi de T. Papahagi, *Graiul şi folklorul Maramureşului*, Bucureşti, 1925, p. 213: *če îmblaţ în alętu codruluį* (Botiza). Are şi forma diminutivă *aletuţu*: *Îmblă-un ziuţ cu un mort 'N aletuţu estuį codru* (p. 122/69).

Dl T. Papahagi, p. 213, observă: „Formă rară şi necunoscută ca sens. Ca origine, probabil că avem a face cu forma slavă *lěţi* care, în limba cehă, are derivate cu semnificaţia de „frumos; splendoare“. In cazul acesta, *alęatu* (= *a lęatu*) ar însemnà „măreţie, splendoare (a codrului)“.

Această derivare potrivită ca formă, este prea îndepărtată ca sens[4]. *Alètiu* este cu siguranţă identic cu ung. *elött* „înainte“ (cf. *alău* „arvună“ < *elő*; *cheltui* < *költ-* etc.).

Nu putem preciză ce legătură ar puteà fi între *alètiu*, *àret* s. m. şi *arèt* s. m. care însemnează cam acelaşi lucru (cf. *Dicţ. Acad.* I, 228), din pricina accentului deosebit a formei celei dintâiu, a lui *r* în loc de *l* şi *t* în loc de *t'*. Pentru *àret* < halitus, -um şi pentru celelalte explicări care s'au dat cf. mai pe urmă V. Bogrea, *Dacoromania* I, 257.

---

[1] Gombocz-Melich, *MEtSz.*, col. 12; cf. şi articolul mieu „*Despre t>ţ şi dispariţia acestuia în româneşte*“ care va apare în „*Omagiu lui I. Bianu*“.

[2] V. Stan, *Magyar elemek a mócok nyelvében*, Budapest, 1905, p. 25, unde e derivat greşit din verbul *ácsol*, mai vechiu *álcsol*, şi se dă exemplul: „*Din lemnul ăsta am să alciuesc ciubere bune*“.

[3] *Dicţ. Acad.*, II[V], 348—9, unde se derivă greşit din ung. *halk*.

[4] Şi dl O. Densusianu observă în *Grai şi suflet*, vol. II, fasc. 2, p. 404: „*aleatu* nu cred să fie slavic, ne aduce mai curând aminte de *aretul*, *ariatul*, în glosarul lui Viciu (ar fi un fonetism alterat, poate sub influenţa ung. *mellett* „lângă“).

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

3. **Adevăsì** (*adăvăsì, adevesì, adievesì, dăvăsì, tăvăsì, adevestì*).

Acest verb cu forma transitivă, intransitivă şi pronominală, cunoscut în limba veche şi întrebuinţat rar şi provincial, e tratat în *Dicţ. Acad.* I, 40, fără a i se da etimologia.

Hasdeu, *Et. Magn.* I, 290—2, se gândeà la un derivat al unui presupus **adăves* < a d v e r s u m (în legătură cu care trimite şi la *rutes*, evident, fiindcă în partea din urmă a acestuia vedeà pe v e r s u m[1]).

Tiktin, *DRG*, 18—19 îl crede de origine slav, putând să derive după părerea sa din *dovŭsĕjati*, propriu „gänzlich aussäen", lucru pe care l-ar dovedì faptul că textului citat mai jos din Paliia de la 1852 îi corespunde în slavoneşte: ...*i razsĕju ihŭ vŭ I-ili*. Această potrivire însă este numai întâmplătoare şi nu mai are nici o importanţă când ştim că Paliia de la 1582 a fost tradusă din ungureşte după Biblia lui Gaşpar Heltai, utilizându-se şi textul latinesc al unei vulgate contemporane.

A. Philippide, *Zeitschrift. f. rom. Phil.* XXXI—1907, p. 288, propune etimologia: a- + *d i v i s o (it. *divisare*, fr. *diviser* etc. -v > *-ŭ-*, ca în *măduvă* > *măduŭă*, *văduvă* > *văduŭă*).

A. Scriban în *Arhiva*, 1923, p. 278 îl compară cu ung. *távoztatni* „a depărtà", de care însă este foarte „depărtat" nu numai ca sens, ci şì ca formă.

Cercetând exemplele date de *Dicţ. Acad.*, l. c., găsim că ele toate se pot reduce la un singur sens fundamental, acel de „a pierde", „a prăpădì", „a pustiì", „a nimicì" s., pronominal, „a se pierde", „a se prăpădì", „a se pustiì", „a se nimicì", „a se risipì", fie că este vorba de fiinţe sau persoane, sau de lucruri, avere, bani etc.

Participiul trecut se întrebuinţează ca adj. cu sensul de: 1º. „Pustiit": *dăvăsit* = „prădat" (Abrud, în Transilvania). Contrariul e *neadăvăsit*. — 2º. „Extenuat, prăpădit". Budai—Deleanu a tradus deci bine acest verb în Dicţionarul său, redându-l prin „aufzehren, entkräften, ausmergeln", ap. *HEM*.

Dicţ. Acad, l. c., citează cu drept cuvânt la acest cuvânt şi forma *adevestì*, pe care trebue să-l interpretăm însă prin „a se rătăcì", „a se pripăşì", nu „a se ivì, a apăreà", cum se face

[1] Cf. acum V. Bogrea, *Dacoromania*, III, p. 736: < *retroversum*.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

ibid., I 42; după Viciu, *Glosar*: *Cum s'a putut adevesti blăstămatul acela între noi? De unde s'a adevestit?*

Atât sensul, cât şi forma acestor verbe, ne trimit la ung. *odaveszni* şi *odaveszteni*, cel dintâiu cu sensul intransitiv de „pereo", „zu Grunde gehen", cel din urmă cu acel de „deleo, vernichten" şi „perdo, amitto", „verlieren", întrebuinţate atât în limba ungurească veche, cât şi în cea actuală (cf. Szarvas—Simonyi, *MNytSz.*, II 1096; III, 1086 şi 1096 şi Szinnyei, *MTsz.*, II, 969).

Cuvântul unguresc este, ce e drept, compus, dar compus cu un adverb, nu cu un prepozitiv. Şi, poziţia adverbului *oda* pentru a indică sensurile de mai sus este totdeauna înaintea verbului *veszni* sau *veszteni*.

In urmare acest verb compus a putut fi simţit, de Românii care l-au auzit, ca un verb simplu.

Din punct de vedere fonetic observ că *o* iniţial unguresc poate da în româneşte *a* (cf. *altoì* < ung. *oltani*), iar infinitivul în *-i* nu este cu neputinţă la verbele de origine ungurească (cf. *andălì* alături de *îndului*, *undului* < *indul-*; *biciulì* al. de *biciului* < *becsül-*, *căpălì* < *kapál-*, *cincădì* < *csünged-*, *felelì* al. de *felelui* < *felel-*, *forosti* al. de *forostuì* < *forraszt-*, *gunuslì* (*a se* ⌣) < *gonoszul-*, *hăsnălì* al. de *hăsnăluì* < *használ-*, *mulătì* al. de *mulătuì* < *mulat-*, *tălălì* al. de *tălăluì* < *talál-*, *vădăslì* < *vadászol-*, *vălătì* al. de *vălătuì* < *vallat-* etc.).

Forma *tăvăsì* este evident conruptă.

4. Bogărel, -ea.

Se spune despre oi: „Oi bogărele, oi mici, de cele mânânţele, oi micuţe": *Cu fluieru'oi fluierà, Şi oile m'or cântà. Cele mândre bogărele M'or jelì seara'n pornele* (Pr. I. Bârlea, *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*, vol. I, Bucureşti, 1924, p. 22/52). *Oi bogărele — aşa dzîčem noi la čele mănînţele* (Ieud) (T. Papahagi, *Graiul şi folklorul Maramureşului*, Bucureşti, 1925, p. 215).

Cuvântul nostru este diminutivul lui **bogar* < ung. *bogár* „insecte", „scarabée" şi înseamnă ceva mic, numai cât o insectă.

5. But.

S'au încercat mai multe etimologii pentru *but* „supărare, necaz" întrebuinţat mai ales în expresiunea *în butul cuiva* = „în

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

ciuda. în pisma, în mânia, în pofida cuiva“ (v. *Dicț. Acad* I, 709). Dar nici una nu este mulțămitoare.

Cuvântul *but* cu sensul amintit se întrebuințează numai în Ardeal, Bănat și Maramureș Acest fapt ne face să ne gândim la origine ungurească. Dacă mai avem în vedere că *but* apare mai întâiu în construcția *a face but* s. *butu' cuiva* (cf. *Pagubele sau buturile ce s'au făcut vouă*, Șincai, *Hron.* II, 50; *a face butu' cuiva* = „a i se împotrivi“ LB., Pontbriant; *Ș' oi fa' but la doi ficiori*, I. Bârlea, *Cântece din Maramureș*, vol. II, Bucureşti, 1924, p. 28), iar *în butul* este o construcție ulterioară, făcută după analogia celorlalte construcții sinonime citate, etimologia este evidentă: < ung. *bút*, acuzativul sg. al lui *bú* „supărare, necaz“. Se știe că adese ori trece dintr'o limbă într'alta forma care se aude mai des. In cazul lui *bú* această formă a fost acuzativul (cf. ung. *bút csinálni, okozni valakinek, a bút elütni* etc), care era și mai potrivit pentru împrumut decât forma de nominativ omonimă cu interjecția *bu!* Și într'adevar mai avem câteva cuvinte de origine ungurească care ne-au venit din acuzativ: *căput* „poartă“ < ung. *kapút*, ac. lui *kapú*, Anon. Car, 345, la Moții din Turda-Arieș (Gh. Alexics, *Magy. El*, 69): *A lui d'așa să-l aștepte cu deschise căputuri*, *Familia*, XXV, 524 (S. Mândrescu, *El. ung.*, 54); *tărhat, terhetiu* „greutate“ < ung. *terhet*, ac. lui *terh* s. *tereh*, cf. și srb. *teret* (Alexics, *o c.*, 101; Mândrescu, *o c.*, 107); *valost* „răspuns“ (V. Stan. *Magyar elemek a mócok nyelvében*, Budapest, 1905, p. 48—49) < ung. *választ*, ac. lui *válasz*, care ne-a dat forma *valos* (Mândrescu, *o. c*, 116). *Tărcat* „pestriț“ este mai curând făcut după analogia participiilor (cf. *pestriț — (îm)pestrițat, ud — udat, tulbure — tulburat* etc.) decât din *tarkát*, ac. ungurescului *tarka* (Alexics, *o. c*, 102; Mândrescu, *o. c.*, 106—107). O procedură inversă s'a întrebuințat la împrumutarea lui *ciopor* „ciurdă, turmă“ < ung. *csoport*, din care s'a omis *t* fiindcă a fost considerat ca desinență a acuzativului sg. (cf. Alexics, *o. c.*, 48; Mândrescu, *o. c*, 62; Stan *o. c.*, 30—31).

Imprumuturi ungureşti înrudite sânt *buşulì* „a se amărî“, *buşlui, buşluială, buşluitor, -oare* < ung. *búsúl-* (*Dicț. Acad.* I, 709).

6. Coltosì.

Verbul refl. *a se coltosì* IV-a cu înțelesul de „a se mutà“ l-am întâlnit la I. Dragoslav, *Icoane vechi și noi*, p. 8: „... *tatul*

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

meu Vasile Ivanciuc, trezindu-se în prigoană, şi sfătuit de părintele său, într'o zi, cu mulţi ani înainte de a se naşte Ion, îşi ia calabalâcul şi gloata, şi trece în Moldova şi se coltoseşte în o casă din Uliţa Boian — partea cea mai minunată a oraşului Fălticeni. Este, evident, < ung. *költözni*, idem.

7. Continaţii şi continăţii.

In ţinutul Năsăudului, cum mi-a comunicat dl maior în retragere I. Marţian şi cum ştiu şi eu din satul mieu de naştere Zagra, *continaţii* s. *continăţii*, s. pl., însemnează „etaj". In Frâncu-Candrea, *Moţii*, p. 277, ni se explică că „sub ~ poporul înţelege nişte case mari frumoase, un fel de palat". Sensul a evoluat deci în această regiune pentru a numì „un fel de clădire care are de obiceiu şi etaj": *In mijlocul cetăţii erà continăţiile de aramă a lui Aram* (ibid., p. 280). — *Piţula eşì afară din continaţiile ei*, ibid., 281.

Acest cuvânt n'are nimic comun cu c o n t i n e o, ori cu un participiu *contenat* al lui *contenez*, formă secundară a lui *contenesc*, + *-ie*, cum crede A. Philippide, *ZRPh.*, XXXI (1907), p. 306, ci derivă din lat. c o n t i g n a t i o „Stockwerk", „schelă", „rând (cat. etaj)", care ne-a venit prin ung. *kontignáció*, idem (Szarvas—Simonyi, *NytSz.* I, 345), pentru care cf. şi adjectivul *kontignációs* „cu etaj" întrebuinţat în Secuime (Szinnyei, *MTsz.* I, 1164).

8. Fee, rastafee; fiu, rastafiu.

In *fee* şi *fiu* din gâcitoarea „Patru fee rastafee şi un fiu şi-un rastafiu" = „Ţâţele vacii, viţelul şi şuştarul" (Goroveiu, *Cim.* 374; Pascu, *Cim.* 55 şi 228) avem de a face fără îndoială cu ung. *fejő* „celui (ou celle) qui trait les vaches". *Rasta* ar puteà fi mai curând (*co*)*rastă* decât partea întâie a lui *rotofeiu* trecută prin forma intermediară **rostofeiu* (cf. *rostogol, rostogolesc* < *rotogol, rotocol* < *roată* + *ocol*; *rostopală* „pală mare de fân" < *rotopală* < *roată* + *pală*), cum crede Pascu, l. c. Scurtările de felul lui *corastă* > *rastă* sânt foarte obişnuite în gâcitori, pentru a îngreuià găsirea cuvântului respectiv, cum arată însuşi Pascu, *o. c.*, p. 224 ş. u. Dintre exemplele date de el citez numai două mai asemănătoare din punctul de vedere al

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

formei (silaba inițială omisă cuprinde tot un *o*): „M'am dus la pădurice ş'am găsit un cuib de *bice*, găsesc unul, găsesc două, lasă *bicea* să se ouă“ = „Barabulele“ (Goroveiu, *Cim.*, 20), adecă *bobice* < *boabe* + suf. *-ice* şi „Alunul ţine *runul* şi *runul* ţine balta şi balta ţine casa“ = „Polobocul [cu cercurile, doagele şi vinul]“ (Goroveiu, *Cim.*, 36), adecă *gorunul*.

In legătură cu această explicare a lui *rastafee* (*rastafiu* este un singular reconstruit) ar trebui să se cerceteze din nou şi etimologia lui *rotofeiu*, a cărui parte ultimă n'a fost explicată până acum şi care ar puteà fi tocmai *rasta-* s. **roasta-*, **rosto-feiu* influenţat de *roată* s. *rotund*, cu atât mai mult că etimologia dată de Pascu pentru *rostogol* nu este sigură şi s'ar puteà ca această formă şi verbul *rostogolesc* să fie mai vechi şi originale (cf. Tiktin, *DRG.*, p. 1339, care îl derivă din slav. *raz* + **trŭ-kolo* > *târcol*), iar *rotogol*, *rotocol* ar fi numai forme ale acestuia, influenţate de *ocol* şi *roată*. Totuşi în *rotofeiu*, afară de *roată*, care este evident, am puteà să avem şi cuvântul unguresc *fej* „cap“. Ar fi vorba deci de un om gras, cu capul rotund ca o roată.

Rostopală la rândul său ar puteà cuprinde chiar începutul lui *rostogolì* însemnând „o pală mare de rostogolit“.

9. Fulăş.

In *Doc. Hurm.* XV, 1428 cetim: „... s'au sculat nişte *fulăş* din Bărgău, şi nu ştim din partia Măriia Voastră, au din parte nemişiască, numai să ştii adevărat că au fostu vătav Niculaiu Pasire, şi au muncit un om, l-au arsu şi au luat atăta avuţie pecum s'au făcut izvod ce au luat, de cine“.

Fulăş este evident din ung. *falusi* „sătean“.

10. Gioì.

Cuvântul, cum apare şi din *Dicţ. Acad.* II[IV] 250 şi 270, se rosteşte *geuì* -\-, *giuì*, *gioì* şi *joì*, forma la care a rămas să se dea exemplele, cu toate că aceasta se aude numai în regiunile în care şi *ğ* latin e rostit *j*, d. p. *jem* = *gem*, *janã* = *geană*. El e destul de vechiu. In forma *gsuiesk* îl întâlnim la Anon. Car., care nu-i dă înţelesul. Cum mi-a atras atenţia regretatul coleg V. Bogrea, se întâlneşte şi la cronicari. Astfel în *Letopiseţul Ţării Moldovei* (1661—1705) editat de C. Giurescu, Bucureşti,

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

1913, p. 96: „*Fiind Costandin Duca Vodă cu a doua domnie aicea în ţară în cursul anilor 7212 Iulie 23... nu lipsià greutăţile din ţară, cât nu mai puteà birul boerii cu împrumutele şi ţara cu orânduielele şi cu alte neobicinuite angării, de unde să plinească banii domnului muntenesc, cum s'au zis, şi să poată geuì* (în o variantă *giui*) *şi trebile domnii sale, că cu nevoie este şi preste puţinţă a umplea sacul fără fund, adecă pre Turc*". Eu îl cunosc din graiul viu de pe Valea Someşului şi din o comunicare mai veche a fostului mieu coleg la liceul grăniceresc din Năsăud, A. Ţiplea, care e de origine din Maramureş şi mi l-a atestat în următoarele legături: *N'am bani, nu gioesc să-mi ţin copiii la şcoli. Mi s'au îngrămădit toate de-odată pe cap şi nu mai gioesc cu mâncarea.* Înţelesul este deci evident acel de „a ieşi în capăt cu ceva", „a se ajunge cu ceva", „a răzbì", „a birui", fr. „venir à bout", germ. „auskommen mit etwas", ung. „kijönni valamivel" (Szinnyei, *MTsz.* I, 993).

Acelaşi sens i-l dă lui *geoì* şi Mândrescu, *El. ung.* 140, care-l trece, alături de *ajunge*, s. v. *birui*.

Bogrea mi-a mai comunicat: *să-i bată focu de copchiĭ, că, cât le dau, şi nu-i mai pot giuì*, rev. *Ion Creangă*, IV, 59, unde se explică greşit „a întrà în voie cuiva"; „*a agiuì* = a ajunge, a scoate cevà (de la *ago, agere*)" (sic!) dat de L. Costin în rev. *Tudor Pamfile* II (1924), p. 44, din Bănat şi „*a gioì* = a potoli, a împăcà, a liniştì [confuzie cu *ogoì*?]" dat de I. Firisăuariu în *Şezătoarea* XXXII (1924), p. 108, din Baia, jud. Folticeni, sensuri care în fond nu se deosebesc de cel stabilit mai sus

G. Giuglea, într'o comunicare făcută la Muzeul limbei române în 7 Noemvrie 1921 (cf. *Dacoromania* II, 901) credeà că *gioì* ar fi corespondentul latinescului j u b ē r e. Dacă am admite schimbul de conjugare, etimologia aceasta ar corespunde din punct de vedere formal, dar nu corespunde de loc din punctul de vedere al înţelesului.

Am căutat deci altă explicare. M'am gândit mai întâiu la lat. j u v a r e (> it. *giovare*, log. *yuare*). Dar nici această explicare, ademenitoare în privinţa formei, nu e mulţămitoare ca sens. Ar corespunde numai dacă *a gioì* ar însemnà „a ajutà", ori, mai ales, dacă s'ar întrebuinţà reflexiv, însemnând „a se ajutà".

Sensul cuvântului ne trimite la ung. *győzni* din locuţiuni ca: *tovább nem győzöm, nem győzhetem* = „ich kann es nicht

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

mehr übertragen", *az erszény nem győzi* = „nu birueşte, nu gioeşte punga", *nem győzöm fiamat ruhával, pénzzel* = „ich kann meinem Sohn nicht genug Geld, Kleider schaffen" etc. (cf. Szarvas—Simonyi, *MNytSz.* I, 1190). Pentru *ģ* > *ğ* cf. *agiag* < *agyag*, *Dicţ. Acad.* I, 69; *gialău, gilău* şi *jalău, jilău* < *gyalú, Dicţ. Acad.* II[IV], 242, Mândrescu, *El. ung.*, 169, Alexics, *M. elemek az oláh nyelvben*, 109; *gitruì* şi *jitruì* < *gyötör-*, Viciu, *Glosar* şi *Dacoromania* III, 718; *giolgiu, giulgiu* şi *jolj, Dicţ. Acad.* II[IV], 270, *Jahresbericht* IV, 325, Alexics, *o. c.*, 110, Mândrescu. *o. c.*, 158, Hetco, *A berettyómenti román nyelvjárás*, Beiuş, 1912, p. 51; *gingaş* şi *jingaş, Dicţ. Acad.* II[IV], 268, Alexics, *o. c.*, 110, Mândrescu, *o. c.*, 157; *gilăluì* < *gyülöl-; giuluş, ghiuluş* < *gyülés* alături de *jinău* < *gyanú*, Alexics, *o. c.*, 110, Mândrescu, *o. c.*, 86. Derivarea din ung. *győzni*, care se potriveşte perfect ca sens, ar fi posibilă însă numai dacă *-z* ar fi sufix, iar alături de *győzni* ar există şi un nominal derivat din radicalul *gyö-* (cf. *giuruì* < *gyűrű* alături de *gyűrűzni*), din care la rândul său ne-ar fi venit cuvântul românesc. Dar un astfel de radical ori nominal nu există, iar *győzni* nu derivă din *gyö-öz*, cum credeà Czuczor—Fogarasi, II, 1246, ci din **gyoiz*, pentru care cf. fin. *jaksa* (Simonyi, *Tüzetes magyar nyelvtan* I, 73, 127 şi 145). Ori cât de aproape ar fi deci sensul, derivarea lui *gioì* din *győzni* e imposibilă, căci acest din urmă ar fi trebuit să dea în româneşte *giuzuì, giozuì, giezuì* s. *gizuì*.

Cred aşa dar că altul trebue să fie cuvântul unguresc din care derivă verbul *gioì*, şi anume forma provincială *gyönni, gyünni* a verbului *jönni* „a venì" care, compus cu particula *ki-(kijönni)*, are tocmai sensul de „auskommen" al cuvântului românesc: *kigyüvök ëgy hétön négy forinttâ* = „în o săptămână ies, mă ajung, gioesc cu 4 florini"; *evvê a nadrággâ kigyövök kukoricavetésig* = „cu pantalonii ăştia ies, o duc, răzbesc, gioesc până la sămănatul cucuruzului" (cf. Szinnyei, *MTsz.* I, 993).

Faptul că am primit numai sensul din o formă compusă a lui *jönni* nu pricinueşte nici o greutate, căci e ştiut că particulele verbale din verbele compuse ungureşti, care sânt separabile, ca şi cele germane, nu trec în alte limbi de odată cu verbul împrumutat, ci trece numai acest din urmă cu sensul pe care-l are în compoziţie. Astfel avem pe *alegăduì* din o formă *elëged-*, cu toate că ungureşte nu se întrebuinţează decât compusul *meg-*

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

eléged-. *A răntuì* însemnează româneşte „a aruncà de ici colea, a fărâmà, a risipì", sens pe care-l au numai compusele *le-* s. *széjjelránt-*, în vreme ce verbul simplu *ránt-* însemnează numai „a smâncì", „a smulge", „a trage". *Biruì* cu sensul de „a învinge" corespunde compusului unguresc *lebir-*, pe când simplul *bir-* însemnează „a aveà", „a posedà", „a puteà", „a fi în stare", sensuri pe care le are în parte şì *biruì*. Şi am mai puteà da şì alte exemple de acest fel.

Din punct de vedere fonetic apoi radicalul verbal unguresc *gyö-*, *gyöv-*, *gyü-*, *gyüv-*, care a putut să ne vie prin Sălagiu, Maramureş şi Moldova din direcţia Seghedinului, iar în Bănat de prin Bacica (cf. Szinnyei, *l. c.*), trebuià să dea tocmai *geuì*, *gioì (joì)* s. *giuì* (< *geŭ-*, *gĭoŭ-* *giuŭ-* + suf. *-i* s. *-ui*; pentru suf. *-i* în verbe de origine ungurească cf. *mărădì* < *marad-*, *vălătì* < *vallat-*, *cincădì* < *csünged-*, *csügged-* etc.).

11. Giridíc (giritíc).

In *Dicţ. Acad.* IV^{IV}, 269, se dă după o comunicare a lui G. Nistor (Vicovul-de-sus, în Bucov.) cuvântul *giritíc* s. m. cu sensul „o mână de om, un pipernicit, un închircit că de-abia-l vezi". Eu l-am auzit în ţinutul Năsăudului şì în forma *ǵiridíc*. Ca şì *nimuríc* (< ung. *nyomorék*), idem, şì *giridíc* (*giritic*) trebue derivat din ungureşte şi anume dintr'o formă **gyürödék* < *gyüröd(ik)* „a se mototolì, a se încreţì, a se turtì, a se strivì". Sinonimul *ghibirdíc* (*Dicţ. Acad.* II^{IV}, 256) pare a fi o contaminare a lui *gíridic* + *gâb* = „ghebos" s. *gâbârdeciu*, idem, (*Dicţ. Acad.* II^{III}, 202).

12. Giuruì.

Se întrebuinţează în Transilvania şi Moldova (inclusiv Basarabia) şi înseamnă:

I^{0}. Trans. 1^{0}. „A logodì", „a făgăduì de nevastă": *Sora lui Craiu, Elisafta ce i-o giuruise Alexandru Craiu* (Ureche, *Let.*^{2} I, 182). Figurat: „a se logodì cu biserica, mănăstirea, călugăriea etc.": *Fiind slab de boală ... s'au giuruit [el] călugăriei, de ar mai aveà de viaţă* (Nic. Costin, *Let.*^{2} I, 449). — Derivat: *giuriuità* s. f. „logodnică", „mireasă": *Satul ... unde ... nevasta, copiii sau giuruita îi aşteptà [pe soldaţi]* (N. A. Bogdan, *Şì nouă şi vechi*, 8).

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

2⁰. „A făgădui s. a promite solemn, cu jurământ“: *Şi Fistu vrea ludeilor bunrătate se guruiască* (*Cod. Vor.* 66/12). *Au n'au ales D[um]n[e]dzeu mişei[i] lumiei bogaţi întru credinţă şi dobânditori împărăţieei cia ce o au giuruitu celora ce iubescu elu* (ibid. 117/11-12). *Pe de altă parte giuruià toată avuţiia sa numai să-l ierte.* (M. Costin, ed. V. A. Ureche. 647/19, ap. Gâdei, 303). *Giuruind să le dea acei galbeni de or nevoì să omoară pe cei doi fermecători* (Dosofteiu, *Vieţile sfinţilor*, Sept. 26). *Împăratul... giuruì colac cine* (= „cui“) *i-ar aflà pre înşelătoriul să i-l aducă* (id. ib., Oct. 6). *Alta, mai poftim pe dumnavostră pentru trei vite de oi cu mei, car[e] au giuruit oamenii dumnilorvoastre dumisale Dimideschi pentru decret...* (Hurmuzaki, v. XV, p. 1350, a. 1672). *Cu curată inimă giuruim* (Cantemir, *Hron.*, 180). *200 mii de dramuri giuruindu-le* (id., ib. 209). *Cu bună ştiinţa inimii îi giuruesc* (id., ib. 230). *Giuruià singele creştinilor să-l vearse* (id., ib. 252; cf. încă 109, 133, 144 etc.). *Cu aceasta tocmeala omului întru moştenire i-au giuruitu* (Cantemir, *Div.* I, 21). *Au dzuruit* = „ha promesso“ (Ms. lui Silvestro Amelio, în *Grai şi suflet*, v. I², p. 394). *Il giuruesc eu [mamei] că ceia ce am făcut, nu voiu mai face* (Creangă, *Conv. Lit.* XV, 14). *Eu am juruit Trei sute de oi Şi-o sută de miei Şi doi ciobănei* (Pamfile, *Cântece de ţară*, 20). Derivate: *giuruinţă* s. f. „făgăduinţă s. promisiune solemnă, cu jurământ“: *Pre unii cu giuruinţă* (cet. *-ţe*) *împlându-i, pre alţii cu bani ungându-le ochii* (Ureche, *Let.*² I, 230). *Giuruinţă* = „făgăduială“ (Dosofteiu, *Molitvenic*, 214-a, ap. Puşchilă, *Molitvenicul lui Dosofteiu*, p. 73). *Cu guruinţă şi măgulituri l-au făcut de s'au întors înapoi* (Cantemir, *Hron.*, 312). *Nu-ţi e milă de o ticăloasă fată pe care ai ademenit-o cu juruinţi mincinoase?* (C. Negruzzi, 18, ap. Tiktin, *DRG.*, 882). — *giuruită* s. f. 1⁰. „Făgăduinţă s. promisiune solemnă, cu jurământ“: *Ajunşi dărăbanii de Constantin cu giuruită de milă şi de leafe* (N. Costin, *Let.*² I, 364). *Ţine-ţi, bade, juruita Cum mi-a fost cuvântul mieu* (Sperantia, *Anecdote*, 1892, I, 156). 2⁰. „Răsplată făgăduită“: *[Puşcaşii] pe loc au şì primit [de la boeriu] nu numai juruita, ci încă şì câte un bacşiş bun* (Sbiera, *Pov.*, 69).

II. Reflexiv s. pronominal: *A se giurui*, idem: *Aşa a păzire întru toate mă juruesc* (Nic. Costin, *Let.*² I, 404). *Cu toată inima ţie mă giuruescu* (Cantemir, *Div.* I, 77).

III. Trans. (Basarabia): *dzuruĭesk, dzurǫĭesk* „verzaubern“,

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

behexen“ (Weigand, *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig, 1904, glos.).

IV. Trans. „A face cerc, inel, vârtej, vârticuş“: *Viscolul giuruià des foloştină, ca nişte rotocoale de hârtie albă* (Delavrancea, *Sult.*, 181).

Tiktin (*DRG.*, 882), Philippide (*Zeitschrift f. rom. Phil.* XXXI—1907, p. 293), Puşchilă (*Molitvenicul lui Dosofteiu*, p. 73) şi Puşcariu[1] cred că *giurui* derivă din *jurà*. Dar această derivare, cum dovedeşte dl Leca Morariu cu numeroase exemple[2], prezintă greutăţi, deoarece „sufixul *-ui* are funcţiune eminamente denominală“. In urmare G. Giuglea într'o comunicare făcută la Muzeul limbei române (27. III. 1922) l-a adus în legătură cu grec. ἐγγυή, ἐγγύαλον, ἐγγυαλίζω etc. „a bate palma“ (*Dacoromania*, II, 901). Eu am încercat odată, ocazional, să lămuresc chestiunea aşa: „*Giurui* are o nuanţă de sens puţin deosebită de *jurà*. Totuşi legătura etimologică între *giurui* şi *jurà* e foarte probabilă. Nu trebue să scăpăm din vedere că sufixul *-ui* derivă şi verbe onomatopoetice din interjecţiuni şi că anumite interjecţiuni improprii sânt verbe. Repetarea lui *jur* în formulele de jurământ a putut fi uşor considerată drept interjecţiune, din care a putut fi derivat *giurui*“[3].

Această explicare mi se pare acum forţată şi nemulţămitoare. Adevărata etimologie e alta.

Sensul cel dintâiu şi cel din urmă mă fac să mă gândesc la un derivat al corespondentului românesc al ungurescului *gyűrű* „inel“, „cerc“, care însă nu ni s'a păstrat ca substantiv; cf. şi ung. *gyürüzni*, *elgyürüzni*, *meggyürüzni* „a logodì“, „a făgăduì“ (despre logodnic şi logodnică, biserică, Hristos, Sf. Duh, călugărie etc., ap. Szarvas—Simonyi, *NytSz.* I, 1215—6) şi *gyürüzni* „a încovrigà“, „a înverigà“, „a inelà“, „a încolăcì“ (Ghetie, *Dicţ. magh -rom.*, 257) şi „a tăià ceva în cerc, a face cercuri în ceva“ (Szinnyei, *MTSz.* I, 766).

Formele cu *j* au fost influenţate de *jurà* < jurare. Sensul I 2 s'a putut desvoltà şi din acel de „a sigilà“, „a pecetluì“ cu „inelul“ întrebuinţat ca sigil (cf. Szarvas—Simonyi, *NytSz.* I, 1215), ceea ce erà şi mai este foarte obişnuit.

[1] Vezi Leca Morariu, *Morfologia verbului predicativ român*, Partea I, Cernăuţi, 1924, p. 86.

[2] L. c.

[3] Vezi la Leca Morariu, *o. c.*, p. 87.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

Sensul III a putut să se desvolte în legătură cu rolul inelului la vrăji şi farmece, precum şi cu formulele rostite cu prilejul schimbului inelelor la logodnă [1].

13. Hăbădíc (habatíc, hapatíc, hebetíc).

După *Dicţ. Acad.* II^{V}, 335 acest cuvânt are sensul de „vreascuri", „mărunţişuri", iar derivatul lui, *hăbădicár* pe acel de „un loc unde sânt grămădite vreascuri multe la olaltă; vreascuri de nici o treabă".

Felul cum se termină cuvântul, în *-íc* s. *-ádic* (cf. *bumbíc* < ung. *bombék*, *mărădíc* < ung. *maradék*, *poşodíc* < ung. *posadék* = *fosadék* etc.) ne face să ne gândim la origine ungurească. Cred că avem de a face cu corespondentul ungurescului *apadék* „scăzământ, scurgere, împuţinare; reflex", care a putut să se întrebuinţeze des pentru a însemnă „scăderea apei după povoiu", apoi „agesturile", „vreascurile" lăsate de acesta.

14. Părnăhai.

Acest cuvânt, care se întâlneşte în versurile: *Du-te'n treabă, blăstămat, Că la mine şi-o d'îmblat, La târguţ la Sân-Mihaiu Tot un fecioraş de craiu, Nu ca tine, un „părnăhai"* (Pr. I. Bârlea, *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*, vol. I, p. 29), este glosat: „mut; om nebăgat în seamă" (ibid., nota 5). *Părnăhai* este identic cu ungurescul *párnahaj*, s. *párnahéj* „faţă de perină". In text avem de a face cu o metaforă.

15. Hadă.

Cuvântul *hadă* îl cunosc din regiunea Năsăudului cu sensul de „ceată, droaie": *are o hadă de copii; o vinit cu tătă hada lui.* L-am mai întâlnit apoi la Pr. I. Bârlea, *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*, vol. I, p. 25/67: *Şi eu numai ae m'oi fà: Floricică albă'n iarbă, Nime să nu mă cunoască, C'am fost eu de*

[1] Pentru sensul din urmă cf. şi g y r a r e (< g y r o s = gr. γῦρος „Kreis") „im Kreise herundrehen" > log. *girare*, engad. *ğirer*, friaul. *dzirá*, fr. *gîrer*, prov, catal., span., portg. *girar* (Meyer-Lübke, *REW.*, No. 3937, p. 293), care însă n'are de a face nimic cu cuvântul nostru, nici cu ungurescul *gyürü*, care, împreună cu *gyüszü*, este de origine turco-tatară, cf. osm. *juzük*, čuv. *śurü* şi os. *jüksük* (Simonyi *Tüzetes Magyar Nyelvtan*, I 166).

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

hada voastră. In notă se glosează: „Hada voastră = neamul vostru, tagma voastră, de feliul vostru".

Nu pot preciză ce legătură este între acest *hadă* şi *hadă* = „lăptoc (la moară)" pe care-l dă *Dicţ. Acad.* II^{V}, 338, după un răspuns la chestionarul lui Hasdeu, dar este sigur că în sensurile pe care le-am relevat mai sus corespunde ungurescului *had*, idem.

16. Păhuiu, Păguior.

In *Anuarul Institutului de Istorie naţională* din Cluj, II, Bucureşti, 1924, p. 259—260, am încercat să explic numele muntelui *Păguior, Vârful Păguiorului* (ung. *Pogujor*), pe care a fost odinioară un castel roman, un punct de veghe al întăriturii care s'a clădit de-aici şi spre Sud-Est de la *Moigrad* pentru romanul *Porolissum* servind de apărare *Porţii Meseşului* (cf. *Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben*, vol. II, Budapest, 1901, p. 136), dintr'un lat. pāgulĕus, -um > *păguiu + suf. *-ior* (cf. *vătuior*, derivatul lui *vătuiu* < *vitulĕus, -um = vitulus, -um; *făguior, făgueciu*, derivatele lui *făguiu* < *fag* etc.), ori chiar deadreptul din *pāgulĕōlus, -um (cf. *mior* < agnĕlliōlus, -um), iar pe *Păgaia* (ung. *Usztató*) mai curând din pāgālia (< pāgus, -um; cf. pāganālia < paganus, -a, -um > rom. *păgân; măruntaie* < minutālia; *fierătaie* < *ferratālia, şi pluralele ajunse singulare: *bătaie* < battālia, *văpaie* < *vapālia etc.) decât *Pă* (= „pe") + *Gaia*.

Am amintit însă ca posibilă şi explicarea din ung. *pagony* (provincial şi *pogony*) „pădure tânără crescută după tăiere, dumbravă (< slav. *pogonъ* „Traiben", apoi „Jagdrevier" şi „Feldmass" > rom. *pogon*) întru cât ung. *ny* a dat în limba noastră nu numai *n* ori *nă* (cf. *adăman(ă)* < *adomány*, *corman(ă)* < *kormány*, *părcan(ă)* < *párkány; hitioan, -oană* < *hitvány* ş. a.), ci şi *ĭ* (cf. *budâiu* < *bödöny*, *bosorcaie* < *boszorkány* etc.). Din ung. *pagony* am fi putut aveà deci nu numai formele **pogon*, **pogun*, **păgun* sau **pogoană*, **păgoană*, **pogună*, *păgună*, ci şi **pogoiu*, **poguiu*, **păguiu*, din care s'ar fi putut forma apoi **poguior*, *păguior*. Şi atunci ungurescul *Pogujor* ar trebuì să fie luat din românește, căci un sufix *-or* în ungureşte nu există.

Totuşi am crezut că explicarea din ungureşte a lui *Păguior* trebue părăsită cât timp nu s'ar găsì atestat un apelativ **păguiu*

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

care ar avea sensul ungurescului *pagony*. Iată însă că am găsit acum în urmă acest apelativ în *Glosarul* lui Viciu în forma *păhui* cu înţelesul „pădure, ţinut muntos, păduros; prin strâmtarea înţelesului: fagul subţire şi înalt, d. e. *Ioane du-te taie păhuiul acela*“ (Poşuga de sus, jud. Turda-Arieş). Cum îmi comunică dl Şt. Paşca, *păhuiu* se întrebuinţează des în com. Crişcior (jud. Hunedoara) cu sensul figurat de „om înalt, bine desvoltat“. Viciu crede că *păhui* este un maghiarism şi-l derivă din ung. *pagoly*, formă pe care n'am găsit-o în dicţionarele ungureşti. Probabil este vorba de o greşeală de tipar în loc de *pagony*. Rostirea cu *h* poate că ne-a fost adusă de Ruteni (cf. rut. *hóny* < v. gb. *gonъ* „Stück Feld, soweit es der Länge nach ohne umzuwenden gepflügt wird; Strecke als Längenmass“, *honýty* < v. bg. *goniti* „treiben, hetzen“ etc.). „Strâmtarea înţelesului“ lui *păhuiu* pentru a numi „fagul subţire şi înalt“ s'a făcut după toată probabilitatea subt influenţa lui *făguiu*, diminutivul lui *fag* (cf. *Dicţ. Acad.* II[1], 91).

Consideraţiile de mai sus slăbesc mult posibilitatea derivării lui *Păguior* din latineşte fără însă a o înlătură cu totul, mai ales că din lat. p a g u s, -u m putem explică şi pe apropiatul *Păgaie*, iar ung. *Pogujor*, cum am amintit, este un derivat evident românesc[1].

[1] Acestea sânt „îndoielile“ pe care mi le-am exprimat în comunicarea făcută la Muzeul Limbei Române, la care se referă dl Diculescu pe p. 496 a acestui volum. N'am renunţat cu totul la posibilitatea derivării din lat. *pagus* din pricina că arheologia ne arată că „pe vârful muntelui *Poguior*, a fost odinioară un castel roman“ (*Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben*, vol. II, Budapest, 1901, p. 136). Pe urmele acestui castel şi lângă el s'a putut naşte un „sătuţ“ (câteva case care puteau să încapă pe vârful plan al muntelui), „cătun, braniste, slobozie, odaie“. „Sătuţul, ale cărui urme se mai pot constată, a dispărut cu timpul, dar şi-a lăsat numele mai rezistent decât el, cu toate că apelativul s'a pierdut din limbă“. Când lucrurile stau astfel, când avem dovezi că pe lat. *pagus* (cf. *păgân* < p a g a n u s, -a, -u m) l-am avut în limbă, nu ştiu de ce trebue să recurgem la gr. πάγος „feste Bergspitze, Felsenspitze“, a cărui intrare în limba românească rămâne de dovedit, mai ales că omonimia cu corespondentul latinescului p a g u s i se împotriveă. De altă parte nu se poate trece cu vederea peste *păhuiu*, a cărui explicare am dat-o mai sus. Am propus deci explicarea din ungureşte „ax aequo“ cu cea din lat. p a g u s.

In legătură cu cele ce am spus despre *Tâmpa* în *Dacoromania*, I 109—117 şi *Anuarul Institului de istorie naţională* - Cluj, II, 259, nota 1, pe care l-am adus în legătură cu alb. *timp*, *timbi* m. „Fels“, calabr. *timpa* „Felsabsturz“,

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

17. Tălălău, teleleu.

Pe pp. 173, 179 ş. u. ale acestui volum al *Dacoromaniei* V. Bogrea a încercat să explice pe *teleleu* din locuţiunea *a umblà teleleu — Tănase* = „a umblà mereu, fără rost“ din numele Sf. Mucenic *Thalaleu*, iar dl O. Densusianu, *Grai şi suflet*, vol. II, fasc. 2, pp. 250—352, din ung. *telelő* „de iarnă, care stă iarna, care petrece iarna“, considerându-l de un termen pastoral născut în ţinuturile unde ciobanii români s'au întâlnit cu Ungurii sau Secuii şi dat „drept calificativ acelora care rătăciau cu turmele şi nu erau tocmai bine văzuţi“.

Amândouă explicările sânt foarte ingenioase, dar mi se pare că nici una nu rezoalvă problema desăvârşit. In special ung. *telelő* cu greu ar fi putut luà sensul de „fără rost“, „aufs Geratewohl“, „au s. à tout hasard“ când însemnează lucruri foarte precise: „cel ce iernează“ ori „locul de iernat, iernatic“ deşi corespunde perfect din punct vedere fonetic.

---

sic. *timpa* „Hügel“, mallorc., catal. *timpes* „Bergabhänge“, valenc. *timpa, timba* „Bergabhang“, cu thesalicul Τέμπη, Τέμπεα, Τέμπυρα „Bergklause“ şi Τάπαι, *Tabae*, idem, pe care dl Diculescu (p. 497) îl derivă dintr'un doric τύμφα = τύμβος „măgură“ atestat ca nume topic Τύμφη „munte din care izvorăşte râul Ἄραθος (Arta)“, la Strabo VII, 76, îmi menţin şi acum părerea fixată în locul citat din pricina că toate *Tâmpele* noastre se găsesc lângă pasuri, însemnează „povârniş , „munte prăpăstios“ sau „răpos“, „clină“ sau „coastă stâncoasă“, „poartă“, iar prin extensiune „vârf“, „pisc“, nu însuşi „muntele, măgura“ sau „dealul“. Sensul din urmă îl avem atestat în aromână. Astfel la scriitorul arom. Beza, care se întemeiază cu siguranţă pe limba populară, cetim: „Udaea cu faţa către tu-apreasă era tu loc dişcl'is, di alăsa ocl'iul s' pitrundă până diparte, diparte iu se-arădzima ţerlu pri t ă m p i l e a munţilor (T. Papahagi, *Antologie aromânească*, Bucureşti, 1922, p. 225/12). Insemnând „vârf“, „pisc“, evident, cum am arătat şi în *Dacoromania* I, 111, este exclus să avem de a face cu adjectivul *tâmp* = „tâmpit“ < v.-bulg. *tąmpŭ*, cum mai crede dl A. Philippide, *Originea Românilor*, vol. I, Iaşi 1925, p. 460. Forma aromânească ne mai arată că pentru a o puteà explicà trebue să pornim de la o formă cu *a*, nu cu *ĭ*, *ĭ* sau *ĕ* (cf. pentru cele trei din urmă O. Densusianu, *Grai şi suflet*, vol. I, p. 160; I. Iordan, *Zeitschrift für Ortsnamenforschung*, I—1925/26, p. 69), iar pentru acesta cf. tracicul Τάπαι, *Tabae* probabil „tâmpe“, aric. *tapa-* „drücken, einengen“ (Thomaschek, *Die alten Traker*, II, 2, p. 91; *Dacoromania*, I 115), identificat de Dr. G. Popovici, *Ist. Rom. bănăţeni*, Lugoj, 1904, p. 52, cu satul *Tapia* din apropierea Lugojului (jud. Caraş-Severin, pl. Timiş), care ar fi putut fi contaminat cu formele *-m-* (cf. şi rom. *timpa, timba* + **tifa*, **tippa* > abrus. *tembe* „Scholle“, ap. Meyer-Lübke, *REW.*, Nr. 8731 şi 8739).

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

Insuşi Bogrea relevă şi forma *tălălău* „Tölpel“, „rămas neexplicabil lui Tiktin“ care-l înregistrează în *DRG.*, p. 1552 şi 1574. Cred că peste această formă, care pare a fi cea originală şi are o întrebuinţare destul de întinsă (*tălălău* = 1⁰. „bavard, qui parle à tort et à travers“, Damé, *DRF.*, s. v.; „fără rost şi fără căpătâiu“, Pamfile, *Joc.*, II; *Tilu au umblat mult tălălău*, Barac, *Til. Buh.*, 21; *Iar te-ai înecat măi tălălău*, Alecsandri, *Teatru*, 343; *Tu să nu fii tălălău, şi-i cere raiul, Şez.*, IX, 67; *tălălău Ispas* = „om prost“ la Moţi, V. Stan, *Magyar elemek a mócok nyelvèben*, Budapest, 1905, p. 46; 2⁰. „larmă“, propriu „întâlnire“, cf. t o l o l o i u; *Să strânsără vecinii'n tălălăul lor*, Reteganul, *Pov.*, III, 29/3), nu se poate trece cu vederea prea uşor. Iar ea ne trimite la ung. *találó*, etimologia pe care a propus-o V. Stan, *l. c.*, pentru locuţiunea Moţilor *tălălău Ispas* şi care cred că este cea adevărată, cel puţin în parte: forma şi sensul original peste care au venit să se încrucişeze mai târziu alte forme asemănătoare şi cu un sens mult-puţin apropiat.

Ungurescul *találó* însemnează nu numai pe „cel ce află s. găseşte“, „locul de întâlnire“, „potrivit“, ci şi pe „cel ce nimereşte“ sau „se brodeşte din întâmplare, umblă s. face ceva într'o doară, pe nimerite, într'un noroc“ (cf. *prăbălău* < ung. *próbáló*, cu o nuanţă de sens puţin deosebită), iar *találomra* (*járni* etc.) = „au s. à tout hasard, à l'aventure, à tout risque, à l'étourdi“, „aufs Geratewohl“.

Din punct de vedere fonetic ung. *találó* poate da atât *tălălău*, cât şi *teleleu* (cf. ung. *halastó* > *heleşteu*, *mállasztó* > *melesteu* etc.). Totuş forma din urmă s'a putut desvoltă în parte şi subt înfluenţa lui *telal* „misit, mijlocitor, samsar“ < turc. *tellal basy* „starostele telalilor la mezaturi“ (Cihac, Şăineanu, Tiktin), *teleleu*, idem (N. Iorga, *Herodot* (a. 1645), Vălenii de munte, 1909, p. 81: *tot vinde teleleul* . . .) asupra căruia ne atrage atenţia Bogrea; cf. şi fem. *teleleaua* din gâcitoarea *Teleleaua pe cărare, Cuciu, muciu pe spinare* (= „tarniţa“), Goroveiu, *Cim.*, 367, Pascu, *Cim.*, 210; *teleleică* „femeie care umblă fără rost şi fără treabă“, *Rev. crit.-lit.* IV, 86, propriu *telaliţă*, Damé, *DRF.*, s. v., Şăineanu, *Infl. or.* I, 354, „femeie cu moravuri rele“, Zanne, *Prov.* V, 662, „Trödlerin“, Alexi; *teleleaţă* „femeie care umblă cu gura căscată după dracu“, *Ion Creangă* III, 376; *teleloaică* „vânzătoare pe uliţi de lucruri vechi“, Şăineanu, *l. c.* O formă

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

de transiţie care sprijineşte această presupunere, întru cât modificarea fonetică s'a făcut în partea de la începutul cuvântului, este *telelău* (Alexi, Damé, *DRF.*; Cihac, II, 620).

Rus. *Thalalej* „nătâng, prost", pe care-l relevă dl Densusianu (p. 350) şi rut. *talalai* „Schwätzer, Lügner", pe care-l citează Bogrea (p. 180, nota 4), în care împreună cu W. Christiani, *Ueber die persönl. Schimpfwörter im Russischen* în *Arch. f. slav. Phil.* XXXIV, p. 326, amândoi cred că se ascunde numele Sf. *Thalaleu*, ar fi putut să influinţeze forma lui *tălălău* în direcţie inversă: > *tălăleu*, **tăleleu* > *teleleu*. O formă intermediară care ne-ar dovedi această influenţă n'avem atestată. Totuşi ea este aproape sigură cum ne arată locuţiunea *A umblà Talaleu şi Trifon* (Zanne, *Prov.* VI. 341), în care de numele Sfântului Mucenic *Thalaleu*, se leagă cel al lui *Trifon* s. *Trif-Nebunul* [1].

Ca şi *Ispas*, *Tănase* însă poate fi şi numai un adaus ulterior. Adaugerea lui se poate explică uşor prin faptul că însemnează şi „prost, prostănac", ca şi *teleleu* (cf. *a se face Tănase*).

Că pentru a explică originea lui *teleleu* trebue să pornim de la forma *tălălău* şi de la etimologia dată de Stan, ne dovedeşte şi faptul că alături de *tălălău* cu cele două sensuri ale sale avem şi verbul *tălălăi* „a merge încolo şi încoace, nesigur pe unde calci, a bălăbăni" (*Comoara satelor*, III, 52), „parler à tort et à travers", Damé, *DRF.*; *a tălălì* (Alexici, *L. P.* I, p. 176/16) „a întâlni, a nimeri, a află" (Valea Someşului) < ung. *talál-* [2].

De încheiere observ că această notiţă am scris-o nu pentru a da o explicare nouă (ea a fost dată, ce e drept foarte scurt, de alţii înaintea mea, cum am amintit), ci pentru a arătà că, alături de cele două explicări date de O. Densusianu şi Bogrea, este probabilă şi o a treia, ba chiar că nu este esclus să avem de a face cu încrucişarea a două sau trei forme de origini deosebite.

---

[1] Influenţa ruteană pare a fi evidentă în forma *Tudinliuc-Tănase* (Zanne, *Prov.*, VI 322), cum a relevat Bogrea, p. 181, nota 1.

[2] Cf. şi cele ce am spus despre originea lui *tâlni* şi *întâlni* pe pp. 159—160 ale acestui volum.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

d) Elemente săseşti.

1. Gheisă.

Dl A. Bugnariu îmi comunică că în comunele de „după târg", adecă din jurul Bistriţei: Friş, Ardan, Monor etc. (jud. Bistriţa-Năsăud), caprele sânt numite şi *ghèïse: oamenii vin sara cu gheisăle gi pă câmp.*

Evident, *gheisă* nu e decât corespondentul săsescului *Gêss* s. f. „Ziege" = mosel. Goêss s. f. (Kiss, *Vgl. Wb.*, 90).

2. Rablă.

Intre alte pretinse argumente pentru a-şi dovedi etimologiile imposibile propuse pentru *Ardeal* (< trac. Ἄρδαλος s. *Ardalus*, < lat Ardelio, ori < lat. vulg. ardeus + „sufixul *l* sau *el*, fie aceasta şi nelatin aşa precum la rădăcina latină adăogându-se sufixul slav *-nic*, limba română a format: *dornic*, sau precum din lat. *nor* şi slav *-işte* a făcut; *norişte*", *Arhiva*, XXXII, 1925, No. 2, p. 120—121 şi No. 3 şi 4, p. 258)[1] dl I. Bărbulescu înşiră şi cuvântul *rablă* despre care afirmă că „se află chiar în limba latină sub forma *rabula* şi nu a devenit *rala* (sic) ca *sula*" (*ib.*, No. 3 şi 4, p. 257).

[1] Nu vreau să insist mai amănunţit asupra imposibilităţii acestor derivaţii. Tracicul Ardalus, ori care i-ar fi fost accentul şi transformarea vocalică, ar fi trebuit să aibă pe *l* intervocalic trecut în *r*. — Ardelio, -onis ar fi putut da **Ardeiune*, **Ardzeiu* s. **Ardeiu*. Un lat. vulg. ardeus s'ar fi desvoltat întocmai ca ardeo şi ar fi dat româneşte *ardz* sau *arz*. Un sufix românesc *-l* nu există, iar sufixul *-el* se ştie că este de origine latinească (< -ellus şi illus, cf. G. Pascu, *Sufixe*, p. 151—2), nu „nelatin", cum ne lasă să credem dl B., care se laudă cu cunoştinţele dsale de latineşte (cf. însă cele ce spune despre acestea V. Bogrea în *Dacoromania*, II, 672, nota), cum se laudă şi cu cele de limba ungurească, cu toate că, pentru a şi le arătă, este nevoit să citeze o carte nemţească, *Die ungarische Sprache* de S. Simonyi (cf. *Arhiva* XXXII, 2, p. 121 şi No. 3 şi 4, p. 256). Analogiile hibride latino-slave, aduse de dl B. în sprijinul etimologiei dsale din urmă, deci nu sânt întemeiate pe nimic. Chiar dacă am presupune că am avut vreodată, moştenită din latineşte, forma românească *Ardel*, aceasta nu s'ar fi putut schimbă în *Ardeal*, neurmând după *e* o silabă care să cuprindă vocalele *e*, *ă* sau *a* care ar fi provocat metafonia lui *e* > *ea*.

Singura etimologie a lui *Ardeal*, *Ardel* şi *Ardeliu*, care rezistă tuturor obiecţiunilor, este derivarea lui din ung. *erdel-el*, *erdő-el*, *Erdély* (< *erdő-elv*, *erdő-elü* „terra ultra silvam"). Această etimologie este admisă de cei mai

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

Premisele pe care se întemeiază dl B. pentru a ajunge la această etimologie sânt pe cât de pretenţioase (ar vrea să revoluţioneze filologia românească!), pe atât de neîntemeiate. Astfel deşi încă de la Gramatica lui Klein şi Şincai se ştie că *l* latin intervocalic a dat româneşte *r*, totuşi dl B. susţine că „limba română . . . are, în toate timpurile: »*sula*« nu *sura* din lat. *subula*; are în Codicele Voroneţean, Psaltirea Scheiană şi în alte vechi

mulţi şi cei mai de seamă dintre istoricii şi filologii noştri (Cihac, *Dict. d'ét. daco-romane*, t. II, p. 476, < ung. *Erdély*; Tocilescu, *Dacia înainte de Romani*, Bucureşti, 1880, p. 90; Hasdeu, *Et. Magnum*, vol. III, col. 1519—1520; Tiktin, *Dicţ. rom.-germ.* fasc. 2, Bucureşti, 1896, p. 90; O. Densusianu, *Hist. l. roum.*, I, p. 376; I. Bogdan, *Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească*, vol. I (1413—1508), Bucureşti, 1905, p. 32; N. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal şi Ungaria*, vol. I, Bucureşti, 1915, p. 31, ş. a.).

Cuvântul unguresc a fost adus în legătură cu *erdő* destul de curând, dar explicarea arătată mai sus i s'a dat abia de P. Hunfalvy în *Magyarország ethnographiája*, Budapest, 1876, p. 350 (cf. şi *Korrespondenzblatt*, X. pp. 37—43 şi 49—53, unde polemizează cu I. Wolf, *Die Landesnamen Siebenbürgens* din *Programm*-ul gimnaziului luteran din Sebeşul-săsesc pe 1885/6, pp. 5—22). Explicarea dată de Hunfalvy este astăzi singura acceptată de ştiinţa ungurească (cf. Gombocz-Melich, *MEtSz.*, col. 129).

Cum trebue explicată naşterea numelui rom. *Ardeal* şi ung. *Erdély* „terra ultra silvam" din punct de vedere istoric, am arătat în articolul *Toponimie şi istorie* din „*Anuarul Institutului de istorie naţională*" Cluj, II, pe 1924. pp. 233—246 (cf. şi revista „*Societatea de mâine*" Cluj, 1925, Nrele 4—5, 19, 20, 21—22, 23—24 şi 38, unde am răspuns criticilor neştiinţifice şi cu caracter personal care mi s'au făcut la acest articol: din partea dlui I. Marţian în broşurile „*Ardeal, istorie şi toponimie*", Bistriţa, 1924, „*Ardeal, constatări şi lămuriri*" şi „*Ardeal nu derivă din ungureşte*", Bistriţa, 1925, în care propunea derivarea din trac. Ἄρδαλος, numele fiului lui Vulcan, atestat la Pausanias, *Gr. Descr.*, l. II, 31,3 ori din *Ardil*-ul atestat într'o epistolă de pe la 960 d. Hr. a lui Iosif, regele Cazarilor, către Chasdai, rabinul din Cordova, care corespunde însă oraşului *Ardil* sau *Ardebhil* din Armenia; din partea dlui I. Bărbulescu în *Arhiva*, XXXII—1925, No. 2, pp 120—125). Din această contribuţie, în care am încercat totodată să precizez şi o seamă de amănunte privitoare la desvoltarea formei şi înţelesului cuvântului românesc care se iveşte în documentele slavo-române (cf. I. Bogdan, o. c., p. 49, 50, 51, 101, 103, 110, 145, 215, 216, 223, 224, 225, 226, 273, 279, 361 şi 382) şi la Chalcocondilas (cf. Hunfalvy, *Korrespondenzblatt*. l. c.) numai în veacul al XV-lea, în vreme ce cuvântul unguresc este atestat încă de la 1200 (cf. Szarvas-Simonyi, *MNytSz.*, I, col. 623, şi Szamota—Zolnai, *MOklSz.* col. 193), reţin numai următoarele constatări:

„Şi faptele istorice confirmă originea ungurească a Ardealului din etymonul arătat mai sus, şi acesta e în favorul poporului românesc, nu in-

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

texte din sec. XVI: *cărtulariu* iar nu *cărturar*. Deci *nu ori când*, cum crede greşit d. Drăganu, „dacă avem un singur *l* între două vocale, după legile la care s'au supus cuvintele noastre vechi în locul lui *l* ar trebui să avem *r*“ (*Arhiva*, XXXII — 1925, No. 2, p. 122). Când i-am arătat că *sulă* nu s'a născut direct din lat. s u b u l a, cum afirmă, ci din forma s u b l a, atestată în *CIL*. IV, 1712, căci „l'*u* atone était tombé dans les proparoxitons lorsqu'il se trouvait entre *c, g, t, p, b* et *l*“ [1], dl B. înjură cartea d-lui Densusianu care zice că „trebue refăcută în întregime, pentru că *inventează reguli* ale limbii române cari *nu există* în aceasta“. Fără îndoială lucruri învechite pot fi în lucrarea d-lui D., care a fost scrisă cu un sfert de veac înainte de aceasta, dar nu tot ce este în ea este rău şi mai ales nu este „inventat“ tot ce nu-i

vers, cum credeà Hunfalvy“. „Ungurii au trebuit să fie opriţi timp îndelungat dincolo de *Piatra Craiului (Királyhágó)*, înaintea codrilor seculari de la hotarele Ardealului, ca să-i deie acestuia această numire. In adevăr înainte de 1074 ei n'au întrat în Ardeal . . .“ (p. 238; cf. şi felul cum s'a născut numirea *Havas-el, Havas-elföld* pentru Muntenia). Chiar şi dacă numirea *erdő-el* s'ar puteà naşte în lăuntrul hotarelor aceleiaşi ţări, *Ardeal* arată că ţara numită astăzi astfel n'a fost cucerită de Unguri toată odată, ci s'au cucerit numai deosebite părţi din ea în deosebite răstimpuri. „Stăpânirea ţinuturilor cucerite în sec. XII n'a putut fi încă bine întemeiată de Unguri când a venit năvălirea Tătarilor (1241—2), o adevărată mântuire a poporului românesc din Ardeal, ameninţat, cum arată toponimia, de o repede desnaţionalizare şi asimilare din partea cuceritorilor. Astfel numirea *Ardeal* a rămas şi mai departe numai pentru ce au cucerit Ungurii în secolul XI“ (p. 340). Până pe la 1700 *Ardealul* nu înseamnă întreagă Transilvania de astăzi, ci o „laturi de ţinut cari este despre parte ţăriei ungureşti“, cum ne spune o carte din acest timp. „De la 1700 încolo, împrejurările politice au favorizat întinderea numirii Ardealului în sensul indicat de aceşti cronicari. Astăzi ea este accepţiunea cuvântului admisă de lumea românească cultă“ (p. 241). Poporul, cum arată poezia lui, şi acum ştie altfel.

Că numele *Ardealului* a trebuit să se nască în acest chip, o dovedeşte şi faptul că, în împrejurări identice, acest nume s'a ivit şi în alte regiuni româneşti supuse influenţei ungureşti, pentru a însemnà, ce e drept, teritorii mai mici; cf. *Ardeal*, ţinut şi munte la S. E. Săliştei; *Ardeluţa*, un confluent al Tarcăului; *Ardeiul* (< ung. *erdély* sau *erdő*), loc cu izvoare, pl. Tazlăul-de-sus, jud. Bacău; *Ardelei* (< *erdő-elő*) „vârf de deal“ şi „schit ruinat pe moşia Tarcăul, pl. Bistriţa, jud. Neamţu“; *Ardelei* „cea mai mare poiană de lângă râul Teleajău, în comuna Măuecii Ungureni, pl. Teleajenul, jud. Prahova“, *Argelul* (< *erdő-el*) „sat, jud. Câmpulung“, Bucovina „nume ce-l are râuleţul Moldoviţa“; *Ardaloaia* (< *erdő-el*) „afluent din stânga al păr. Izvorul-Negru, care se varsă în Moldova“, etc. (249).

[1] O. Densusianu, *H. l. r.*, vol. I, p. 86.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

convine d-lui B. Iar în privinţa lui *sulă* < s u b l a dl Densusianu are dreptate, cum vom vedeà numai decât.

Pentru ca să-şi susţină punctul de vedere (că *sulă* ne-a rămas din s u b u l a în care *l* intervocalic nu s'a schimbat în *r*), dl B. tăgăduieşte putinţa sincopării lui *u* aton. Pentru a dovedì aceasta, dă o serie de citate care arată tocmai contrarul (a-ţi sprijinì afirmaţia cu dovezi potrivnice ei înseamnă pentru dl B. cercetare „metodică“ şi „clară“!), glăsuind astfel: „Nu bagă de seamă [dl Drăganu] că limba vie nu a urmat această cale ce-i inventează Densuş. [care derivă pe *sulă* < *subla* < *sub(u)la*, deci cu sincoparea lui *u* aton] din momentul ce avem *scrum* < lat. *c u r u m[1], *hrubă* < *hurubă*, *vrem* < **vurem* < v o l e m u s, *jneapăn* < *juneapăn*, cf. *Dacoromania* II, 603“. In acelaşi timp presupune sincopare în r a b u l a care ne-ar fi dat pe *rablă*.

Mai departe lasă să se înţeleagă că dl Densusianu şi eu am fi spus undeva că după sincoparea lui *u* „mai târziu cădeà şì . . . *b*“. N'am spus nicăeri aşa ceva. Credinţa aceasta poate să

[1] De unde-l scoate dl B. latinesc acest cuvânt, nu ştiu; în *Dacoromania* II, 603, de unde-l citează, lipseşte „lat.“.

Observ în acest loc că, dupăce i-am arătat că vechiul nostru *cârtulariu* nu ne-a rămas din vreo formă latină vulgară, ci ne-a venit din mgr. χαρτυλάριος, când *l* intervocalic nu trecea în *r* (cf. Tiktin, *DRG.*, 302; I.-A. Candrea, *Psalt. sch*, vol. I, p. CLXIV). Iar forma *cărturar* este ulterioară şi născută prin asimilaţie, dl B. îşi modifică în parte părerea, susţinând că *l* „devine *r* între vocale n u n u m a i în e p o c a r o m a n ă a l i m b i i noastre, cum îi arată d-lui Drăganu regula d-lui Densuşianu pe care dânsul o crede (ar trebuì să cred pe dl B.!); ci şì m u l t m a i t â r z i u. Dovadă avem nu numai pe acel *cărtulariu* > *cărturar* ce am dat (!?), ci încă şi rom. *Nicoară* < grec. *Nikolas* < mai vechi *Nikolaos*, care se află şì în limba rusească veche sub forma *Nikola*, aşa cum tot vechia rusă mai are *Ermola* < grec. *Emolas* < mai vechi *Ermolaos*; ba dovadă pentru aceasta mai este: rom. *trandafiru*, *patrafiru* din grec modern sau mai bine din ruseşte ori bulgăreşte *trandafil*, *patrahil*, a căror formaţie corespunde cu rom. *tulbure* < lat. *turbulus*, *mugur* < albanez *mugul*, *sâmbul* < alb. *thumbal'* (sic.) (*Dacoromania* I, 123), precum, la fel, mai e dovadă: rom. *zarzăre* din bulgărescul *zarzala*, care se poate compară cu *Rukel* şi *Ruker* = *Rucăr* din textele româno-slave din veacurile XV şi XVI“.

Fireşte, dl B. crede că înşiră astfel „metodic“ treceri în *r* de-ale lui *l* intervocalic post-romanic. Intr'adevăr însă *Nicoară* este din lat. vulg. N i c o l a s (< N i c o l a u s) (cf. ce spune despre *Sâmnicoară* Tiktin, *DRG.*, 1056). *T u r b u l u s (nu t u r b u l u s, cum scrie dl B., care afirmă cu tărie că ştie latineşte; cf. Meyer-Lübke, *REW.*, No. 9998, p. 684) ne-a dat în mod normal *turbur(e)* în urma trecerii în silaba din urmă a lui *l* latin intervocalic în

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul“
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

fie a slavistului B., dar în filologia românească lucrurile se ştiu altfel. Anume, în grupele de sunete ⊥*bl* şi ⊥*br* latine *b* s'a schimbat în *u(făur* < f a b e r, -b r u m; *ciur* < c͞i b r u m; *înfièur*, -*ă* < *f ĕ b r o, -a r e; *păulă* < *p a b (u) l a r e < p a b (u) l u m, *Dacoromania* I, 301—2, etc.). Din s u b (u) l a s'a născut deci mai întâiu *sùulă*, iar din s u b (u) l u m *sùul*; apoi *u* aton, născut din *b*, s'a contras într'o singură vocală cu *u* precedent. *L* a rămas neschimbat în *r* fiindcă la origine nu era intervocalic. Cepot dovedì împotriva acestei afirmaţii îmblà < a m b u l a r e şi *culcà* < c o l l o c a r e, când nici în acestea *l* nu era intervocalic în urma sincopării lui *u* aton întâmplate în acelaşi timp cu aceea a lui *u* aton din *subula?*

Dl B. nu observă că poziţia lui *-bl-* din *îmblà*, în care îi precedă consonanta *m*, nu e vocală, este cu totul alta decât aceea din *sub(u)la* în care ⊥*bl-* se găseşte între două vocale. Fireşte, nebăgând de seamă acest lucru, riscă să afirme că „după Densuşianu şi Drăganu ar fi trebuit să avem *îmlare*, iar nu *îmblare*". Iarăşi o credinţă a dlui B. pe care o atribue altora!

Cât priveşte epenteza lui *b* între două consonante în *îmblătì* < slav. *mlatiti, jimblà* < slav. *žemlja* < germ. *Semmel* (nu *Semel*, cum scrie dl B), aceasta n'are nici o legătură cu fenomenul în discuţie.

---

r, fiindcă nu este post-romanic. *L* din forma secundară *tulbur(e)* s'a născut ulterior din *r* original prin disimilaţia obişnuită a lui *r—r* în *l—r*. Unde găseşte dl B. în acest cuvânt pe *l* post-romanic trecut în *r*? Şi cum „corespunde formaţia" acestui cuvânt cu a lui *patrahir (patrafir, (e)petrahil, (e)petrahir)*, care ne-a venit prin v.-bg. *petrahilŭ* din gr. ἐπιτραχήλιον (cf. n-gr. πετραχῆλι), şi cu a lui *trandafir* din mgr. şi n.-gr. τρ(ι)αντάφυλλον prin bg. *trijandafil, trandafil*, care deci sânt de altă origine, mai târzie, şi în care „schimbarea lui *l* în *r* se datoreşte unei simple a s i m i l ă r i" (cf. Capidan, *Dacoromania* III, 138, nota) ori poate şi etimologiei populare care a putut apropia partea din urmă a acestor două cuvinte de *fir* < lat. *filum*?

O simplă asimilaţie avem şi în *zarzăr*, pentru care, afară de bg. *zarzalŭ*, cf. mgr. ζαρζαλοῦ, ζαρταλοῦ, ngr. ζέρζαλον, turc. *zerdali* (< pers. *zerd-alú*), ca şi în *cărturar*, cum am amintit.

Schimbarea lui *l* cu *r* din germ.-săs. *Rukel* şi *Ruker* = „Rucăr", îi priveşte pe Saşi.

Numai chestiunea lui *muguł* şi şi *sumbul'* s. *sumbul'* (dl B. scrie *sumbal*, reproducând fără control greşala de tipar din un articol al mieu pe care-l citează) este mai grea, întru cât nu ştim anume când ne-au venit din albaneză, şi în urmare nu putem precizà de ce natură este schimbarea lui *ł* şi *l'* în *r*: este ea o transformare fonetică ca *salem* > *sare* ori numai o auzire şi o redare greşită a unui sunet strein, neobişnuit în limba noastră?

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

Intr'adevăr dl B. se înşeală dacă crede că rom. *rablă* poate derivà dintr'un latinesc vechiu r a b u l á. Dacă acest cuvânt ar fi să fie identic cu latinescul r a b u l a „orator rău, avocat prost (care vorbeà ca să dea timp altora să răsufle)", ar puteà să ne fi venit numai din latina medievală. Altfel ar fi trebuit să urmeze evoluţia lui *sulă, fàur* etc.[1].

Rablă însă este sinonim cu „căzătură", „ruptură" (*Şez.*, III, 87) şi se întrebuinţează atât cu privire la obiecte vechi, cât şi la animale şi oameni îmbătrâniţi şi istoviţi (cf. *rablă* = „om istovit"; „unealtă veche", Pamfile, *Jocuri*, II, 411; „flăcău bătrân", *Ion Creangă*, VI, 313; „om de nimic, prost şi leneş", com. A. Tomiac, Bucovina; *După ce încărcă căruţa înhămă la dânsa rabla lui de cal*, Ispirescu, *Leg.*, 373; *Se află nişte rable de măţuşi*, Marian, *Nunta*, 502; etc.). Cum ne arată *răblărit* „fadenscheinig" (Alexi), „schäbig" (Barcianu), pe care-l întâlnim la Vlahuţă, *Dan*, 180 *(Imbrăcat în hainele cele mai răblărite)*, termenul s'a raportat mai întâiu la îmbrăcăminte şi de-aici s'a întins mai departe. El derivă din săs. *Ṛâbəl* s. m. „der beim Raufen zurückbleibende unscheinbare Hanf", deci „cânepa proastă care rămâne la dărăcit" (cf şi *râbəln* „den beim Raufen zurück-

[1] Altfel pentru dl B nu există cronologie în desvoltarea sunetelor. Afară de exemplele arătate mai sus cu privire la trecerea lui *l* intervocalic în *r*, mai putem înşirà şi alte încercări de-ale d-lui B. de a revoluţionà filologia românească. Astfel pentru schimbarea *l'* sau *lį* > *ĭ* d-sa amestecă o seamă de cuvinte de origine latină cu altele de origine slavonă ori ungurească şi trage concluzii dintr'unele pentru celelalte (*Arhiva*, XXXII—1925, No. 2, pp. 123—125). In vremea din urmă (*Arhiva*, XXXII—1926, No 2, pp. 81—84) susţine că lat. *an* > *în* nu numai în elementele latine şi cele streine intrate în limba noastră între sec. V—VII, ci şi mai târziu şi amestecă cuvinte de deosebită vechime şi de diferite origini în care trecerea lui *a* în *ă* şi *î* înainte de *n* este datorită nu lui *n*, ci la pricini de altă natură şi variate. D. p. *plântă, recomând, comândant, comândà* etc. nu sânt cuvinte populare, ci nişte neologisme artificiale, formate după cerinţele şcolii latiniste şi ale celei analogice a lui Pumnul, care la formarea neologismelor aveà în vedere felul cum s'au desvoltat cuvintele noastre rămase din lat. vulg şi-l imità; în altele (*cântar* < *cănțar* < turc. *kantar; arhimândrit* < *arhimăndrit* < *arhimandrit* < vbg. *arhimandritŭ* < gr. ἀρχιμανδρίτης — nu ἀρχιμανδρίτος, cum scrie dl B. — etc.) *î* s'a născut din *ă*, ca rostire provincială, iar *ă* s'a desvoltat în mod normal din *a* aton, fie că acesta a fost ori nu înaintea unui *n*; ş. a. m. d. A le pune pe acestea alături de *stână, smântână, stăpân, jupân* etc., care sânt mult mai vechi şi în care *an* este tonic, ori chiar alături de *mână* < lat. *manus*, înseamnă, dacă nu altceva, a procedà cu uşurinţă şi nemetodic.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)

bleibenden unscheinbaren Hanf ernten"; *sich fər-râbəln* „sich durch Zank überwerfen"), atestat la G. Kisch, *Nösner Wörter und Wendungen*, Bistriţa, 1900, p. 120[1].

N. Drăganu.

Rum. stâng[2].

Mein hochverehrter Kollege Herr Sextil Puşcariu schreibt in seinem *Etymol. Wb. der rum. Spr.* (Heidelberg 1905), S. 151:

„1647. stîng, -ă adj. (ar. astînga adv. „links", megl. stọng) „links". Etymologie unbekannt. Es ist offenbar dasselbe Wort wie alb. štęnk, štęngęrę „schielend", it. stanco „matt" (mano-

[1] Am scris acest articol pentru a lămuri etimologia lui *rablă*, nu pentru a discută cu dl B., pe care am convingerea că nu-l poţi scoate dintr'ale sale, ori câte dovezi ai îngrămădi împotriva greşelilor pe care le susţine. D-sa se crede singurul „istoric şi filolog", „competent". Toţi ceilalţi sânt „necompetenţi", „unilaterali", „superficiali", „lipsiţi de metodă", „pătimaşi" etc. Intr'adevăr însă nicăeri în periodicele româneşti nu bântue mai mult ca la „Arhiva" veninoasa boală a cultului incompetenţei încrezute, îndrăzneţe şi guralive, învălite cu masca „însănătoşării morale". Insuşi directorul, dl B., în fiecare număr al revistei sale dă pildă elevilor şi colaboratorilor săi de felul cum trebue să scrii despre lucruri pe care nu le cunoşti, cum poţi să recensezi fără să citeşti lucrarea, pe care vreai s'o condamni, şi cum poţi întrebuinţà ori ce armă neiertată numai să-i faci rău adversarului despre care crezi că poate nu va aveà unde să-ţi răspundă. Amintesc numai două cazuri care mă privesc. Dl B. şi-a scris recensiunea despre ceea ce am scris relativ la *Ardeal* fără să fi citit cel dintâiu articol al mieu în această chestiune. Dacă l-ar fi citit, s'ar fi convins că n'aveà de ce să-mi dea lecţii, insistând pe aproape două pagini asupra putinţei trecerii lui *ly* unguresc în *l* românesc. Pe p. 249 adecă am arătat că ungurescul *Erdély* a putut da nu numai *Ardeliu* sau *Ardel*, ci şi *Ardeiu*, formă pe care o şi întâlnim în toponimia românească (cf. cele spuse mai sus). Cât de lipsit de bună credinţă este dl B., o dovedeşte faptul următor. Dl B. îmi imputà o greşală de tipar (din care s'ar părea că susţin că *a* iniţial latin a dat *ă* în româneşte) pe care am rectificat-o singur în exemplarul din No. 4—5 din 1925 al „Societăţii de mâine" trimis *Arhivei*. Că dl B. şi-a însuşit rectificarea mea, pentru a-mi imputà apoi greşala pe care i-o releva aceasta, o dovedesc formele numai cu *a* iniţial, citate de d-sa în *Arhiva*, XXXII—1925, No. 2, p. 122, după exemplarul amintit (vezi rectificarea în *Societatea de mâine*, p. 357).

[2] Anmerkung: ags. = angelsächsisch; as. = altsächsisch; ahd. = althochdeutsch; engl. = englisch; fz. = französisch; ital. = italienisch; mhd. = mittelhochdeutsch; nhd = neuhochdeutsch; nl. = niederländisch; rum. = rumänisch; slav. = slavisch; span. = spanisch; ss. = siebenbürgisch-sächsisch; S. S. = Siebenbürger Sachsen; s. v. = sub voce.

BDD-A14731 © 1924-1926 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:03 UTC)